

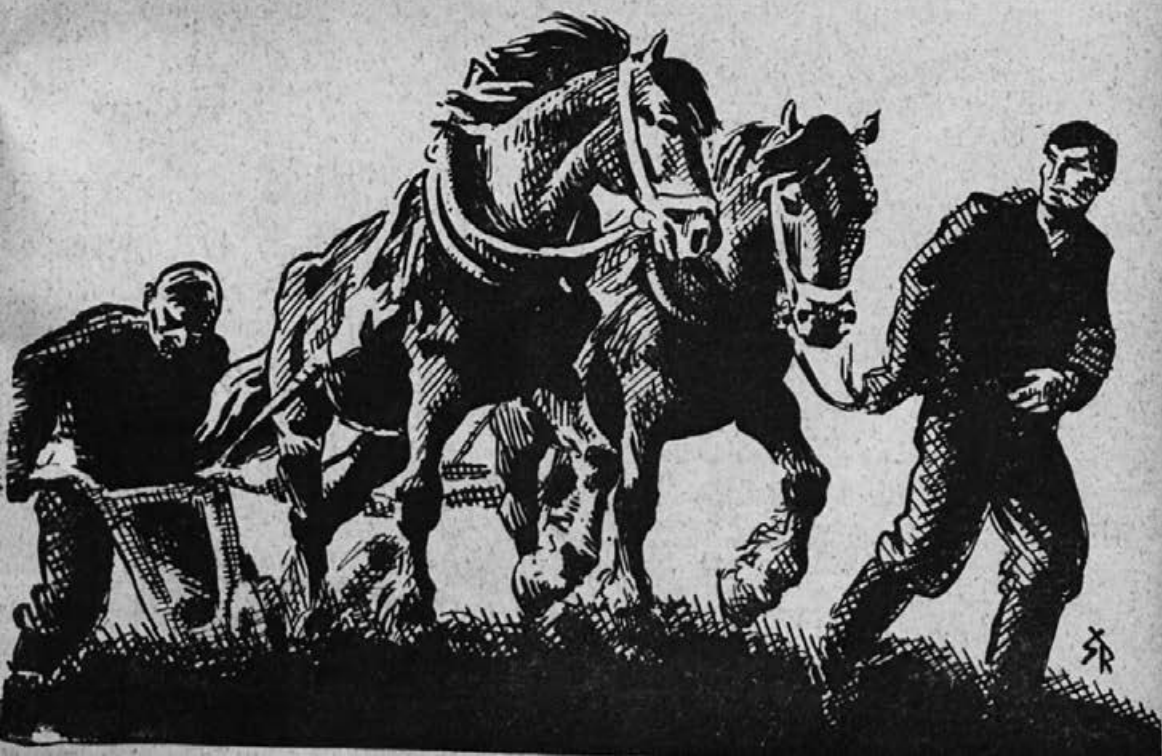
DECEMBER

Leto XV. Št. 12.

Gruda

Mesečnik za kmetško prosveto

V S E B I N A

Franjo Mastnak: Na sveti večer (pesem). — V. Kristan: Božič slovenske vasi. — Albin Podjavoršek: Pod vaško lipo. — Jože Danev: Rodil se je Kristus nekoč (pesem). — Kaj moramo storiti. — Razlaga tujih besed. — Ob razstavi slovenske knjige. — Josip Udovič: Naš tlačitelj ali rešitelj. — Ivan Cankar (ob dvajsetletnici smrti). — Dr. Emil Hacha. — Rudolf Beran. — Jože Jermančič: Naša božična noč (pesem). — Vinko Kristan: Dogodek v božični noči. — Dr. Srečko Goljar: Strup surovega tiska. — Kmetško dekle razmišlja na božični večer. — Kvačkana volnena blazina. — Za kuhinjo. — Praktični nasveti. — Miško Kranjec: Pravljica o ljubezni. — Odmevi iz naših vasi. — Peter Rupar: Mreža bele groze. — Za prosti čas naj pride smeh v vas.

Mesečnik za kmetško prosveto ● Izhaja vsak mesec ● Celoletna naročnina din 25.—, posamezna številka din 3.— ● Rokopisov ne vračamo ● Vse, kar se tiče uredništva, pošiljajte na naslov: Uredništvo »Grude«, Ljubljana, Kolodvorska ulica 7 ● Uprava »Grude« je v Ljubljani, Kolodvorska ulica 7, kamor pošiljajte naročnino, oglase in reklamacije (pritožbe) ● Poštno čekovni račun »Grude« ima št. 13.440

Izdaja Zveza kmetiskih fantov in deklet ● Za uredništvo odgovarja Ivan Albreht, oba v Ljubljani ● Tiska Tiskarna Slatnar, d. z o. z. (Vodnik in Knez), Kamnik

Uredništvo obvešča

● A. Š. L.: Poslani prispevek je prav dober in ga bomo objavili šele v 1. številki prihodnjega leta, da ostane bolj celoten. Pozdravljen!

● D. P. Š.: Hvala za poslano! Nekoliko bo treba krajšati, ker je razvlečeno. Priobčili bomo vse. Pa še pošlji!

● M. M. Z.: Pošlji obljubljeni, da preglehamo. Po Tvojem opisu bo gotovo uporabno za objavo v »Grudi«. Pozdravljen!

● T. K. V. C.: Pošiljko prejeli — hvala! Imaš dobre misli in pričakujemo še nadaljnje sodelovanje!

● Študent s kmetov: Iz štirih pesmi je težko povedati, če imaš dar, Morda katero objavimo, seveda temeljito predelano. — Pošlji drugič več pesmi, pa podpiši se čitljivo!

● P. B. Š.: Hvala za pismo, ampak te pesmi so pa zanič! To je rokodelstvo in

iskanje rim! Piši kar doživiš in ne sili se! Kdaj se vidimo? Pozdravljen!

● L. L. Lj.: »Za mamico — mrtvo«. Zakaj ne: »Za mrtvo mamico«? Je dobro, samo prepozno smo prejeli. Poskusi še in pošlji!

● F. M. D.: Motivi so dobri, v oblikovanju pa si malo površen. Sonet je dober. Pozdravljen!

● Vsem pesnikom: V januarski številki bomo o pesmih in naših pesnikih obširneje spregovorili dotlej pa pozdravljeni in srečno novo leto!

„Stari notranjski zadrugarji
našemu naraščaju

srečno 1939“

V gostilni pri „LOVCU“

LJUBLJANA, Rimska cesta 24 — vogal Bleiweisove ceste 2

KOSILO: goveja ali umetna juha, 2 prikuhi po izbiri, goveje meso 5 do 6.50 din. — Piška, porcija 6 din. — Dunajski ali pariški zrezki 5 din
VEČERJA v mnogovrstni izbiri od 3 do 6 din. — Razna mrlza jedila in domače pecivo.

Hrano dostavljamo tudi na dom.

TOČIMO SAMO NARAVNA
IN DALMATINSKA VINA

VSI, KI ŽELIJO PREHRANO, NISO
OBVEZNI JEMATI PIJAČO!

ABONENTI DOBIJO
NA ZGORNJE CENE POPUST!

GRUDA

MESEČNIK ZA KMETSKO PROSVETO

12.

DECEMBER 1938.

XV.

Franjo Mastnak:

Na sveti večer

*Sveta noč ...
Na zemlji božični je mir,
v hišah skrivnostno kramljanje
kot slednji sveti večer.*

*Sveta noč ...
Vsepovsod
večer ta je nad vse svečan,
ljudem vsem srečo prinaša
ta sveti božični dan.*

*Sveta noč ...
V naših dneh
prisluhni žebranju ljudi:
beseda k nebu se dviga,
da drugi se Krist nam rodi.*

*Sveta noč ...
Kot nekoč
na ta zaslužnjeni svet
prinesi resnico, pravico,
Kristus! Kdaj prideš spet?*

Božič slovenske vasi

Vinko Kristan

Že pogani so praznovali božični praznik. Božič jim je bil simbol zmage luči nad temo, rojstvo novega leta, začetek novega življenja. Božič je čas, ko se začne sonce spet približevati zemlji in sijati toplejše. Dan raste. Narava je premagala smrt in se pripravlja k novemu življenju.

Slovenska vas je skozi vse rodove in skozi vsa stoletja praznovala praznik Božiča. Ta praznik ji je vlival novega upanja in svetlih nad za bodoče leto. Na ta dan je bila zbrana vsa družina doma pri topli peči. Vsi člani družine, ki so bili med letom raztreseni po svetu, so se za ta dan vrnili, če so le utegnili. Božič je vedno največji praznik slovenske vasi, praznik, ob katerem je vsa slovenska vas prosila, da bi se uresničile v letu, ki se poraja, njene želje in njene težnje; da bi jim bile odvrnjene naloge in nesreče. In kakor se jim te želje niso izpolnile, so vendar iz leta v leto znova prosili in znova upali, da bo v bodočem letu življenje znosnejše, pa so bili znova v svojem pričakovanju razočarani. Na ta praznik so pozabljali na tegobe preteklega življenja, ker vera v lepše življenje v bodočem letu je bila močnejša.

Slovenska vas danes še vedno praznuje Božič. Toda ta Božič nima več tistega značaja, kot ga je imel prej. Tista družinska skupnost, ki je včasih prav na Božič prihajala še posebno do izraza ob prisotnosti vseh družinskih članov, je razbita. Borba za kruh, ki ga domača gruda ni mogla dati vsem v dovoljni meri, je raztepla ljudi po svetu v najrazličnejše kraje in poklice: v rudnike, v tovarne, v tujino, kjer robotajo tujim gospodarjem za skorjico suhega kruha.

Morda so na Božič tudi oni združeni v mladostnih spominih z domačimi in z domovino, ki jih je kot hudobna mačeha nagnala v svet, ali kaj pomaga rahločutnost, ko jim kruta življenjska stvarnost ne da možnosti, da bi se resnično združili z njo. Ta težka borba za obstanek je v večji meri povzročila, da so se odtujili grudi, domači vasi in domu.

Slovenska vas jih pogreša. Slovenska vas žaluje za svojimi otroki, čuti njihovo bol in trpljenje, zato je tako tiha in žalostna. Tistega življenja, ki je včasih valovilo v vasi z vso svojo neugnano prešernostjo, ni več. Božična domačnost in toplina je skoro izginila. Vendar pa po gornjih ugotovitvah ne smemo misliti, da je slovenska vas zaspala. Ne. Prav nasprotno. Budi se v novo življenje. Malodušnost in otopelost izginja. Mladina prinaša novega življenja ter novega dela in borb, ker je spoznala, kje so vzroki, da mora velik del mladih delavnih moči v svet, če si hočejo priboriti kruha; spoznala je, kje je krivda za neznosni gospodarski položaj slovenskega kmeta; ugotovila je, zakaj je delo slovenskega kmeta brez vsakega priznanja in plodovi njegovega napornega ustvarjanja brez cene; spoznala pa je ta mladina tudi, da znosnejši položaj slovenske vasi temelji na pogoju, da vzamejo svojo usodo sami v svoje roke. Slovenska vas ne potrebuje milosti in jo odklanja; zahteva pa vse ono, ki ji po naravnem pravu pripada. Njena osnovna naravna pravica je, da imajo pripadniki njene skupnosti takšno življenje, kot ga zahteva človeško dostojanstvo; njena naravna pravica je tudi, da sodeluje pri upravljanju vsega javnega življenja, da si kuje svojo bodočnost sama, da jo priznajo kot enakopravnega člana državne skupnosti ne samo pri dolžnostih, ampak tudi pri pravicah. Šele takrat, ko se bo slovenska vas znašla enotna na uveljavljanju svojih zahtev in na obrambi svojih pravic, šele takrat bo pravi Božič slovenske vasi!

Pod vaško lipo

XII. Mrzla zima

Posebno poglavje kmetskega življenja, življenje kmetske hiše, je zgodba o ubogih užitarjih.

Vse življenje je stradal in tlačnil življenju, da je iz nič ustvaril ta dom; zdaj, ko ga je oddal sinu, hčeri, pa nima kaj jesti.

Mnogi užitarji so kakor lačne ptice v hudi zimi. Da, na vse zadnje je postalo življenje mrzla zima. Misli vseh teh ubogih starcev in stark potujejo nazaj, da včasih le za trenutek prekinejo trpljenje sedanjosti. Pomuditi se s spomini v lepi preteklosti, je sladko, kakor sestiti v hudem mrazu k topli pečki. Da mladost!

V zimskih večerih sedanjosti, v urah bridke samote in zapuščenosti, se ti stari ljudje zamislijo v mlada leta. Te zgodbe, kakor samemu sebi govornjene, se zde pripovedovalcem in poslušalcem kakor daljna, lepa pravljica.

Cveteli so rožnati dnevi in cvetovi so se imenovali: veselje, ljubezen, sonce. Takrat je sijalo sonce, katerega ne bomo nikoli pozabili, in zdelo se nam je, da traja ta pomlad v večnost. Tako se zgodba o pomladi neprenehoma ponavlja: kakor dolga, iz nesčetih kitic sestavljena pesem na kmetski svatbi: od vsepovsod diha ljubezen, od besede do besede se vleče rdeča nit, spletajoča cvetno popje v rožni grm. Nikjer skrbi; vprašanje o kruhu bi bilo nepotrebno. Gospodarska vprašanja so čakala ob strani — nikomur se ni zdelo vredno spomniti se nanje. Življenje je v človeka butnilo. Dostikrat je nemilo udarilo na vse strani, toda to so se zdele samo dogodbice, komaj vredne spomina ali opombe. In hodili so po zimi drug k drugemu v vas, si ob večernem delu propovedovali zgodbe o strahovih, o coprnica, o vilah..., in niso niti opazili, da se je čas jadrno pomikal naprej.

Kje so časi, ko so naše kmetice predle? Kolovrati so brneli in gibčne roke so delale tanko nit in skrbno pazile, da se ne bi skrotičila in tkalcu trgala. Kolovrati so danes spomin, a mi jih poznamo skoraj samo še po imenu. Le starke pripovedujejo: Takrat smo bile mlade in predle smo v zimskih večerih, noč za nočjo. Napredle smo krasne niti, ki se niso krotičile in nikoli trgale...! Ali vendar: ta čudna nit, življenje, se je začela krotičiti in nekega dne se bo utrgala. To življenje!

In kljub vsemu spoznanju se še dogodi, da bijeta nevredni sin in nevredna hči starega očeta in starko mater po uvelem telesu, kričeč s hrapavim glasom: Pojdita, izginita, dodelala sta! Ubogi užitar tu, užitarica tam: skozi okno opazujeta padajoče snežinke in vesta, da brezobzirna zimska naroda ne more imeti srca za prezebajočega človeka. Nit se je skrotičila do groze. V mrzlo zimo se stegnejo roke in prosijo: **Življenje, čas je, utrgaj se!**

Mrzla je torej zima v kmetskih domovih posebno tam, kjer so starši preganjani kakor zver. Bog se je umaknil v kot in mrtev visi pripet na križ. Pasje življenje užitarjev kriči v nebo.

To ubožno življenje marsikje v naši vasi je naša grozna resnica, ki hudo žali dober glas kulturnosti slovenskega naroda.

Jože Danev:

Rodil se je Kristus nekoč

*V hlevu mlad fant leži bolan,
prezebel in lačen od dolge poti;
na slami prečuti mora
te mrzle božične noči.*

*V mestu ni našel prostora,
tam pustil je sončne dni;
s trpinom, batarjem mora
deliti usodo teh dni.*

*Rodil se je Kristus nekoč
sredi ovac in preprostih ljudi
na božično noč...*

*V mestu ni našel toplote
Odrešenik in zemlje Gospod,
v jaslih na slami začel je
trpeti za tlačeni rod.*

Kaj moramo storiti?

Velikokrat slišimo: Kakor je delal oče, naj velja tudi naprej, da bo vse prav in da se ne bo nič hudega zgodilo. Tako je govoril stari oče, oče in tudi sedaj se ne sme nič spremeniti!

Prav lepo je to, dokler človek nima kakšne večje potrebe, ampak mu zado-
stuje, da vzame v roke kakšen časopis in zraven prav sladko zaspi. Lepó je, če človek nima nobenih težav, nobene ne-
volje, da se pri obilni skledi naužije vseh dobrot. Vse takšne dobróte so po večini minule; minulo je vse tisto, kar človeku da mirno in tiho življenje; zato danes zahteva čas, da se z združenimi močmi stopi naprej v borbi za naravne pravice vsega naroda.

Kje je premoženje?

Z neverjetno pretkanostjo so znali
mogotci vsega sveta zbrati ogromna pre-

moženja, ki se danes nahajajo v posesti nekoliko ljudi, milijoni pa so obsojeni na večno borbo za skromen košček kruha. Največja nevarnost tiči v tem, da ti ljudje s svojim okorelim redom ne pustijo razmaha narodnemu izživljanju in onemu gospodarskemu napredku, ki je z ozirom na čas nujna potreba. Ljudstvo se množi iz dneva v dan — kar nas mora samo napolnjevati z zadovoljstvom.

Ves prirastek in milijoni drugih pa morajo dobiti takšen zaslužek, ki bo odgovarjal človeškemu delu in potrebam. Proč z brezposelnostjo, ker je zemlja tako velika, da lahko vse narode in vse ljudi preživi in preskrbi. Kako hočemo to storiti? Združiti se moramo v močan združni pokret, ki bo sposoben preprečiti delovanje raznih mednarodnih trustov in kartelov, ki so pravi grobokopi vseh držav in vseh narodov. Ta skupina mednarodnih iskoriščevalcev ne izbira sredstev v dosego cilja; preko žrtv in celo preko krvavih glav gre njihova pot, da zadosti svoji nenasitni malhi. V tej neenaki borbi potegne ljudstvo vedno krajši konec, ker med ljudi še ni prodrla zavest, prava zavest skupnosti, ki ruši tudi največje zapreke. Našo duševnost in naše mišljenje naj prepoji ista topla in prijazna zavest, ki sloni na bratski slogi, ki pa je v delu trdna kot kamen. Tisto medsebojno sovražstvo, osebni prestiž, tožbe za brazdo zemlje se morajo spremeniti v skupno sodelovanje, ki se izraža v združni ideji, podprti v krepki volji: »zmagati moramo!« Z vero v samega sebe bomo strli vse tisto, kar nam je danes nemogoče in velekapitalistična nevarnost bo za vedno prenehala.

Izobrazba nad vse

Poleg krepke samozavesti za močno skupnost mora človek imeti široko splošno izobrazbo, ki je podlaga za razumevanje *zdrúžne ideje* in ki danes v različnih krajih peša ter nima pravega

poleta. Koliko neuspehov je imelo združništvo v zadnjih desetletjih! Vse to gre na rovaš pomanjkanja izobrazbe in smisla za združno stvar. Izobrazba ljudi iz vseh stanov je predpogoj, da se dosežejo vse tiste želje, ki jih združništvo in združna ideja vsebuje. Rekel sem že, da nasprotniki združništva žanjejo samo radi naše zaostalosti; izrabljajo tudi slabe združne delavce z vsemi sredstvi, ki jih denar lahko doseže. Vse to bi se preprečilo, ko bi v našem ljudstvu bilo dovolj smisla za združno idejo, ko bi se vsi v polni meri zavedali, da si bodo zboljšali življenje v skupnem delu, ki je rešilna bilka velikih, zlasti pa malih narodov. Kmetška mladina! Spoznaj samega sebe, stopi s podvojeno močjo na delo, naj bo samozobrazba gonilna sila vse prosvete na vasi. Poudarjam, s podvojeno močjo moramo delati, da bomo dosegli časovni razvoj in s srcem in dušo spoznali moč združne ideje.

Kaj moramo storiti

da bomo ohranili in obvarovali naše delovno ljudstvo od kartelov in trustov? Edini odgovor na to vprašanje je: »samopomoč! Če bomo storili vse, kar je potrebno za prosveto in organizacijo našega kmetškega ljudstva, potem se bodo podrle vse strelske črte nasprotnika. Takrat bo vsak razumel potrebo in pravično rešitev delovnega naroda v krepki združni organizaciji, ki bo kri naše krvi in bo kruh in dobiček enako delila na vse tiste, ki so voljni delati. Sovraštva bodo na mah prenehala, čut manjvrednosti ne bo nikdar več naše breme. Zapomnimo si torej vsi: Luč prosvete je močnejše orožje od puške! Oklenimo se tega orožja, da nas čas za vedno ne prehiti. To je naša največja nujnost!

Razlaga tujih besed

● **Delikatesa** je beseda, ki jo največkrat rabimo za razne jedi in pijače, ki so nekaj posebnega, svojevrstnega. To, kar jemo ali pijemo le ob izrednih prilikah, imenujemo delikateso. Pomeni pa tudi slaščico ali poslast. Pri bogatih in razvajenih ljudeh so delikatese redka stvar. Za naše razmere je pa ravno narobe in imamo za delikateso to, kar je nekaterim že običajen prigrizek ali požirek.

● **Diadem** je drag kamen, ki ga imajo vladarji vdelanega v krone ali pa tudi venec, posut z biseri in dragim kamenjem. Pomeni tudi drugo okrasje ali nakit iz omenjenih dragocenosti, ki pa za nas ne pride v poštev drugje, kakor če čitamo to besedo v kakšnem poročilu o vladarskih zadevah ali v pesmih.

● **Reakcija** pomeni odpor ali nasprotovanje. Če izda n. pr. kakšna vlada ukrepe, ki so naperjeni proti svobodi ljudstva, nastane nezadovoljstvo. Ljudje so nerazpoloženi, razburjeni. Pri njih nastopi reakcija. Če vzame bolnik zdravila in ko prično učinkovati, nastopi reakcija, ki se prikazuje v raznih oblikah in pojavih, kakor: zmanjšanje ali povečanje vročine, pomirjenje srca in podobno. Kdor pije prekomerno alkoholne pijače, nastopi reakcija v obliki glavobola, vročine, razburjenosti ali bljuvanja. Poznamo tudi reakcijo na izvajanju govornika, ki je slučajno razgibal ali razdražil poslušalce. Kot reakcija se lahko pojavi zadovoljstvo, veselost, smeh, navdušenje ali pa tudi jeza, odpor, žalost itd.

● **Tangirati** je tikati ali dotikati se. Če se povišajo davki ali druge dajatve so s tem tangirani davkoplačevalci. Kadar padajo cene žita so tangirani kmetje, ki ga imajo na prodaj, ker bodo manj izkupili. Nasprotno pa, če cene žita rasejo, so tangirani tisti, ki so prisiljeni kupovati žito ali moko. Trgovci in prekupci na tem navadno niso tangirani, ker, če dražje plačajo, dražje prodajo in če cenejše kupijo, cenejše prodajo. Tangirani smo torej lahko na različne načine. Naj navedemo še to, da smo lahko tangirani na zborovanju ali kjerkoli, če govornik udriha pa naši organizaciji, po naših listih in sploh po našem delovanju. Te stvari se nas tičejo, ker so v najožji zvezi z našim pojmovanjem o svetu in življenju.

Ob razstavi slovenske knjige

Slovenska misel vzpluj, vrzi se do nebes!
Razpni se! Po razponu tvojih kril
bo meril narod čilost svojih sil...

(O. Zupančič: Naša beseda.)

S tem geslom je Društvo slovenskih književnikov letošnjo jesen priredilo razstavo slovenske knjige v Trgovskem domu v Ljubljani.

Vsak dober gospodar dela ob letu bilanco, polaga račun; in če mine dvajset let v življenju, ali ni to lepa doba in vsak rad pogleda nazaj, koliko sadu je obrodilo njegovo delo. Kakor posameznik, tako dela tudi družba, narod.

Letošenje leto je jubilejno leto za nas. Obhajamo dvajsetletnico, kar živimo v samostojni narodni državi. Pogledali bomo nazaj in videli, koliko je bilo uspeha in neuspeha in koliko dela nas še čaka.

Kultura, literatura, umetnost sploh, to so dobrine brez katerih si naroda predstavljati ne moremo. Zato so slovenski književniki z razstavo slovenskih knjig, ki so izšle od leta 1918.—1938. hoteli pokazati, koliko smo Slovenci napredovali na kulturnem-literarnem polju. Nad 12.000 knjig je izšlo v teh letih! Niso bile vse razstavljene; 3.000 izbranih pa je pokazalo, da smo Slovenci, čeprav majhni, razkosani in gospodarsko tako šibki, lahko ponosni na svojo literaturo, plod slovenskega duha!

Razstavljene so bile izvirne slovenske knjige in prevodi. Največ je bilo leposlovja in med temi so imena, ki jih mora danes poznati vsak Slovenec, predvsem še mladina. To so pisatelji romanov, novel in povesti: Ivan Cankar, France Bevk, F. S. Finžgar, Alojz Kraigher, Ivan Pregelj, Juš Kozák, Miško Kranjec, Anton Ingolič in drugi. Ne bom omenjal vseh imen drugih naših pisateljev, pesnikov in dramatikov, ker bi bilo to preobširno. Omeniti moramo še, da so bile na razstavi tudi strokovne knjige in med temi nista bila zadnja oddelka za »Kmetijstvo« in »Gospodarstvo«.

Pri prevodni književnosti bi omenili le to, da imamo največ prevodov iz ruščine in francoščine, manj iz angleščine, češčine in nemščine, najmanj pa iz italijanščine.

Posebna oddelka sta bila za Primorsko in Koroško. Primorska je izdala v dvajsetih letih 600 knjig v 2.000.000 izvodih, kar kaže na silno odpornost naših ljudi onstran meja; tesno pa nam postane pri srcu, ko vidimo, da je Koroška dala v dvajsetih letih le borne tri knjige. Kaj bo z Gospo Sveto, zibelko slovenstva, kaj še posebno danes, ko je pritisk od dne do dne večji?

Razstavi se je poznalo, da so prireditelji imeli prav skopó odmerjena sredstva in ravno radi pomanjkanja denarja je bila razstava nepopolna in nekoliko nepregledna. Spet se je pokazala tista povsod pričujoča slovenska revščina, ki je prav nič ne bi bilo treba, če bi tu pomagala država, ki je dolžna pomagati in če bi se z našim denarjem pravilno in na pravem kraju gospodarilo!

Razstava je kljub vsemu lepo uspela. Pokazala je silen napredek v dvajsetih letih in marsikomu je poglobila narodno zavest, da Slovenci smo in da se hočemo tudi ohraniti!

Veseli Božič in mnogo sreče v prihodnjem letu želimo vsem sodelavcem, naročnikom, čitateljem in inšerentom!

„GRUDA“

Naš tlačan ali rešitelji

Po vlogi in moči, ki jo ima, spada tisk med najmočnejše sile na svetu. Kdor ima v rokah tisk, je vladar in gospodar, ki ga ne doseže nobena oblast; kajti ovira ga lahko le v nekaterih ozirih in še to v tako mali meri, da mu le malo ali pa prav nič ne škodi. Vsi vemo, da se s tiskom ustvarja javno mnenje, to se pravi, tisk daje čitateljem smerice za presojanje dogodkov in pojavov v življenju. Ljudje pa svoje mišljenje zopet širijo med znanci in prijatelji in tako gre misel, ki jo je prinesel časopis od človeka do človeka, dokler končno ne obvlada mišljenja ljudskih množic, kar je glavni namen vsega časopisja in knjig.

Ker stane vzdrževanje tiska (časopisov in knjig) ogromne vsote denarja, je razumljivo, da ga imajo v rokah največ kapitalisti (denarni mogotci, tovarnarji) in z njim najlažje vladajo svet. Često je tisk tisto zagrinjalo, ki zakriva vsa ogabna početja kapitalizma, da preprosto ljudstvo ne izve njihovih goljufij in prekomernega izkoriščanja.

Naši ljudje se prebujajo ...

Radi tega je pričelo tudi ljudstvo po svojih voditeljih ustanavljati svoj lasten tisk, da brani in ščiti njegove interese in se bori proti lažnjivemu pisanju kapitalističnega tiska. Sem prištevamo zlasti naš kmetijski tisk, ki je danes najodličnejši borec proti kapitalističnemu izmozgavanju. Vendar naj nas ne moti moč tega tiska, da bi lastnega ne razširjali in ga dvigali do tiste višine, kot ga že imajo kmetijski ljudje po drugih državah n. pr. v Češkoslovaški republiki.

Češki kmetje, naš vzor!

Češki in tudi slovaški kmetje so si za izdajanje svojega tiska ustanovili za drugo: »Novina«, tiskarske a. v. d. o. s. (tiskarske in izdajateljske podjetja), ki ima svoj sedež v Pragi, podružnice pa po vsej državi, s svojimi

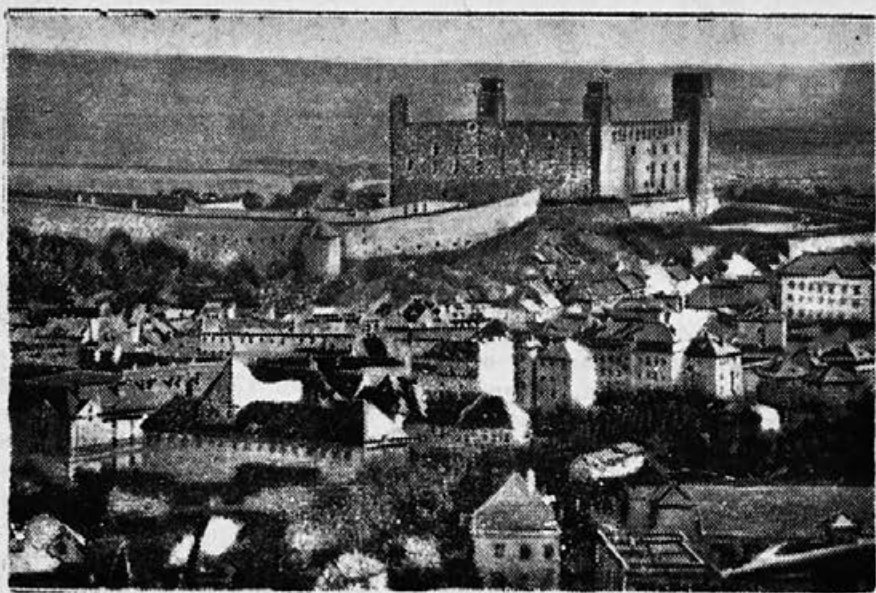
lastnimi tiskarnami in izdaja našete najvažnejše časopise.

V Pragi dnevnik: »Venkov«, ki je največji kmetijski dnevnik za vso državo, »Lidový deník«, za podeželje na Češkem z nad 120.000 izvodi naklade in za mesto Prago »Večer«. Tednik »Brazda«, je idejno glasilo češkega kmetijskega gibanja in prinaša članke in razprave, ki obravnavajo kmetijska vprašanja in daje smernice za njihovo rešitev. Danes je najboljši idejni češki časopis, ki uživa tudi med nekmeti veliko pozornost in je kažipot tudi mnogim šolancem. Revija »Salon«, je nakrasnejša in najbolj razkošno opremljena češka revija sploh. Poleg teh listov pa izhaja v Pragi še 6 tednikov in med temi tudi kmetijsko-mladinsko glasilo »Mladý Venkov«, ki ga izdaja, piše in mu daje smernice kmetijska mladina sama. Je med kmetijsko mladino zelo priljubljen in razširjen.

Za Moravsko izhajata v Brnu dnevnika: »Svoboda« za podeželje in »Brněnská Svoboda« za mesto Brno in okolico, ki se razlikuje od podeželskega dnevnika v tem, da prinaša več športnih in raznih meščanskih objav, kar je tudi razumljivo, ker so čitatelji meščani. V Brnu izhaja tudi zelo razširjena tedenska revija »Rozkvět«, ki se odlikuje zlasti po svojih krasnih slikah iz prirode in kmetijskega življenja ter njegovega opisovanja v obliki povesti in romanov.

Dalje izhaja v češkem jeziku še pet listov dvakrat tedensko, 14 tednikov (pokrajinskih), ki imajo nekateri nad 150.000 naročnikov, kot n. pr. »Moravský Cep« v Brnu in 7 raznih mesečnikov.

Slovaški kmetje izdajajo v Bratislavi dnevnika »Slovenský deník« in »Slovenská politika« (slednja je namenjena predvsem revnejšim kmetom), 8 tednikov, 1 štirinajstdnevnik in 4 mesečnike. Na Slovaškem sicer kmetijski tisk ni tako razširjen kot na Češkem in Moravskem,

Bratislava, prestolnica Slovaške

vendar ima tudi tu lepo število naročnikov, ki stalno rastejo.

Omembe vredna je še književna založba. »Hlásky zamě« (Glasovi zemlje), ki izhaja v Pragi in izda vsako leto po 6 knjig najboljših čeških pisateljev, ki opisujejo življenje kmeta-trpina in njegovo veliko liubezen do zemlje.

Kako ogromno podjetje je »Novina«, povedo dovolj jasno naslednje številke:

Celoletni denarni promet presega 1.500 milijonov dinarjev. Vseh deset tiskarn zaposluje preko 1.000 tehničnih delavcev in 300 uradnikov. Vse časopise urejuje nad 100 urednikov in njim poroča preko 1.000 stalnih dopisnikov o dogodkih v svojih okoliših. 150 stalno plačanih sotrudnikov pa piše razne članke in razprave. Ves ta ogromni aparat pa je tako tesno povezan, da se čuti povsod sleherni gib podjetja.

Ta kratek bežen pregled je dovolj jasna priča moči in sile češkega in slovaškega kmetijskega tiska, ki so si ga z velikimi žrtvami skozi desetletja ustvarili kmetje sami. Vzor vsem pa je bil sam voditelj Antonin Švehla, ki je ob ustanovitvi dnevnika »Venkov« zanj zastavil vse svoje premoženje. Vse te žrtve niso bile zaman in danes so dolžni češki in slovaški kmetje največjo zahvalo kmetškemu tisku, poleg pridobljene go-

spodarske moči, da so se obdržali še danes na oblasti kljub vsem spletkam meščanstva in kapitalizma.

Na delo za naš tisk!

Kot sta si češki in slovaški kmet ustvarila svoj tisk, tako si moramo tudi mi ustvariti svojega, če hočemo res uspešno širiti našo kmetško miselnost in prosveto. Danes, ko večina slovenskega tiska služi tujcem in meščanstvu, ki ga ponujata vsemu kmetškemu ljudstvu zastonj, ja naša dolžnost, da storimo vse, kar je v naši moči za razširitev in utrditev lastnega tiska. Le tako se bomo uspešno borili proti vplivu tujega pisanja in laže bomo branili svoje pravice pred izkoriščanjem.

Ker pa je zaenkrat »Gruda« edino pravi glasnik slovenske vasi, naj jo zaradi tega čita sleherni vaščan in meščan, ki je izšel z našega podeželja. Ne odnehajmo poprej, da bo naš mesečnik doma v slednji gorski hiši in bajti. Šele tedaj, ko dosežemo to, bo naša rešitev mnogo bližja. Z »Grudo« se bomo približali drug drugemu in se zavedli važnosti skupne borbe za skupno stvar! Tisk v naših rokah je naš rešitelj, tisk v tujih rokah pa je in ostane naš tlačitelj!

SVETOVNA OPAZOVALNICA

Ivan Cankar

(Ob 20-letnici njegove smrti)

Imeli smo ljudi — v poljani cvet,
imeli smo jih — vrhu gore hrast,
imeli smo jih — dali smo jih vam
— kaj hočete, grobovi, še od nas?

(O. Županačič: Manom J. Murna)

Oton Županačič je te besede zapisal ob smrti svojega mladega prijatelja Josipa Murna-Aleksandrova. Murn je bil res cvet s poljane, saj je pel tako lepo o našem kmetiskem življenju in o polju. Za pesnikom Murnom je umrl še eden, pesnik Dragotin Kette. Tako sta ostala še dva talenta, dva umetnika, Oton Županačič, ki še živi in Ivan Cankar, ki je umrl pred dvajsetimi leti.

Oton Županačič in Ivan Cankar! Dve imeni, ki jih mora poznati vsak Slovenec, dva umetnika, ki sta slovensko besedo dvignila do take višine, da se more meriti z vsakim, tudi najbolj kulturnim narodom na svetu.

11. decembra 1918. leta je Cankar umrl. Kdo ga danes ne pozna? Pozna ga delavec, saj je ves njegov; pozna ga kmetški človek, saj je živel in delal tudi zanj; najbolj pa ga mora poznati slovenska mladina, ker njej je Cankar prorok boljših dni. Njegovo delo, ki je bilo pisano za vse ponižane in razžaljene, je za naš narod tako važno in je prav, da o njem napišemo v »Gruda« nekaj več.

Ivan Cankar se je rodil 10. maja 1876. na Vrhniki, tam je preživel mladost, v srednjo šolo pa je hodil v Ljubljani na realko. Po maturi je odšel na Dunaj, se vpisal na tehniko, toda doštudiral je ni. Ostal je do smrti le pisatelj in od tega tudi živel. Do leta 1908. je živel skoro nepretrgoma na Dunaju, potem pa se je vrnil v Ljubljano, kjer je tudi umrl.

Pisati je začel Ivan Cankar že v srednji šoli. Ko je bil v petem razredu je napisal slovensko nalogo v verzih in profesor slovensčine Levec jo je dal natisniti v »Ljubljanskem Zvonu«. Prva Cankarjeva knjiga je bila zbirka pesmi z naslovom »Erotika«.

(ljubezenske pesmi). Ze tu je pesnik začel boj, ki ga je bojeval do konca življenja, boj za **resnico in pravico**. Cankar je življenje pokazal brez olepšavanja, takega kot je v resnici: lepo in umazano; veselo in žalostno. Doslej med Slovenci tako odkrito ni pisal še nihče. Zato je mladina sprejela prvo Cankarjevo knjigo z navdušenjem, ljubljanski škof pa jo je vso, kolikor je je ostalo v založbi kupil in sežgal, češ, da so pesmi pohujšljive in mladini nevarne.

Cankarja to ni tako hudo zadelo, ker je bil trde kože, prepričan, da ima prav in rojen za boj.

Druga njegova knjiga so bile »Vinjete« (zbirka novel). Tu je opisal vse, kar je do tedaj lepega doživel, zadnje strani v tej zbirki pa že bruhajo sovraštvo in ognjeni srd na hinavščino in zlagano pobožnjaštvo med Slovenci.

Posebno rad si je Cankar v svojih delih privoščil naše rodoljube, to je ljudi, ki samo vpijejo, da so Slovenci in da za narod delajo in pa namišljene, nevedne, zabite, ozkosrčne narodne voditelje. Ošvrkal jih je neusmiljeno v dramah »Jakob Ruda« in »Kralj na Batajnovi«, najbolj pa v komediji »Za narodov blagor«.

V »Knjigi za lahkomišelnih ljudi« govori o nalogah in poslanstvu pisatelja-umetnika in o njegovem boju s krivičnim svetom. »Tujci« je knjiga o ljubezni, ki je nihče ni pojmoval tako globoko kakor Cankar. — Zdaj je Cankar še enkrat izdal »Erotiko«. Znesel se je nad sežigom prve, obenem pa povedal, da gre njegova pot nemoteno naprej, preko pepela in prekletstva. V uvodu pravi:

— Tistega človeka, ki ga je doletelo prekletstvo iz Ljubljane in ki se je potepal po predmestnih ulicah, ves blaten in nesrečen sem vstavil nekje v beznici. Tam naj premišljuje svoje prekletstvo in gleda naj, kako bo opravil... Preveč natanko gledajo moje razočarane, umazanosti in vsakdanjosti navajene oči... —

S tem je Cankar obračunal s preteklostjo in nakazal svojo pot naprej: ne v sanjah, v resničnem življenju se bom bojeval! To resnično življenje je pokazal v svoji najlepši knjigi »Na klancu«. Domovanje revežev, zavrženih, teptanih, lačnih kruha in dobre besede, je na klancu. Klanec je nepotvorjena, resnična podoba slovenskega človeka, bajtarja, ki ne more ne živeti ne umreti in je od vseh zavržen.

V knjigi »Ob Zori« govori spet o tem, kar mu je bilo najdražje, umetnosti, ki jo je Cankar pojmoval kot žrtvovanje umetnika za srečo drugih. Kako lepo pravi:

— Ej mati, majka, življenje moje, vseh mojih misli, vsega mojega nehanja začetek in cilj! Kako so žuljave in zgrbljene tvoje uboge svete roke — blagoslovi me, sina, z ubogimi svetimi rokami! Tvoje čelo je polno skrbi in trpljenja, s trnjem je kronano namesto z diademom — nagni k meni, sinu svoje ljubljeno, s trnjem kronano čelo, ózri se na ponižni dar, ki ti ga prinašam, siromašne matere siromašen sin, ózri se na moje srce in sprejmi ga! —

V Slovenski Matici je izšlo nato »Življenje in smrt Petra Novljanca«, nato »Križ na gori«, Potepuh Marko in kralj Matjaž«, »V mesečini«, »Gospa Judit« in »Hiša Marije Pomočnice«. Posebno pozornost je vzbudila povest »Martin Kačur«. Cankar je našel pot, po kateri je potem hodil do konca. O »Nini« je Cankar sam dejal, da bo to knjiga, ki bo kar zvončkljala, toliko lepote in pesmi bo v njej.

V »Kranjci« se je pistaelj spet vrgel na grehe rodoljubov, raznih lažnih umetnikov in svojih kritikov. Nekako si je očistil dušo, da je mogel napisati svoje največje delo, kjer je podal živo sliko slovenskega kmečkega hlapca — proletarca. To je »Hlapec Jernej«, ki je danes preveden skoro na vse evropske jezike. Sam je napisal o delu v uvodu tole:

— To povest vam pripovedujem, kakor se je po resnici vršila z vsemi svojimi nekrščanskimi krivicami in z vso svojo veliko žalostjo. Nobene laži ni zraven, nič lepih besed in nobene hinavščine. Obstrmeli so ljudje na Betajnovi in so plahi povsili glave, zakaj vzdignilo se je na hribu in stopilo v dolino kakor črna smrt. Velika in tiha senca je stopila v dolino: glava teman oblak, noge silne jagnedi na loki; svetla kosa, na rami sloneča pa se je bleščala tja do Ljubljane. —

»Aleš iz Razora« so sami spomini na domači kraj in opisi domače zemlje:

— Vrhnika prečudni kraj... Šli so mimo, videli so bele hiše in so šli dalje. Jaz pa sem ti pogledal v obraz kakor ljubljenu dekletu in zdaj je moje srce bolno po tebi. —

Sama pesem je to, pesem o domu, vsa njegova ljubezen do Vrhnike je zlita v to knjigo.

»Pohujšanje v dolini šentflorjanski« (komedija) in »Zgodbe iz doline šentflorjanske« spet bičajo rodoljube in njihovo moralno, ki je samo navidezna in svetohlinska. Na zunaj so ti ljudje čisti, dobri in polni lepih besed o narodu, v srcu pa so umazani, polni grehov in hudobni. In vendar Cankar ljubi to dolino tako lepo, kakor pozdravlja samo še svojo mater in svojo Vrhniko; odpušča ji vse, ker je neskončno usmiljen in dober:

— Pozdravljena mi, dolina šentflorjanska, v poldanskem soncu žareča, v mesečini dremajoča; pozdravljeni vsi vi potepuhi ničvredni, s težkimi grehi obloženi, vi zakrknjeni župani, krivični dacarji in blajtarji, vsi vi zaslužni rodoljubi, zvesti ču-

vaji brezštevili svetinj in čednosti doline šentflorijanske (Cankar se tu norčuje): čez hribe in doline pozdravljeni! —

V »Novem življenju« in »Za križem« je polno žalosti in obupa; toda tudi odtod je Cankar našel svetlo pot zase in za vse, ki trpe:

— Preko gore trpljenja drži cesta v večno radost, preko gore smrti drži cesta v življenje. — Božje kraljevstvo je v nas. —

»Kurent« je zgodba o umetniku s čudnimi gosli. Kurent gode žalost mesto veselja, za življenjem hrepeni, a oznanja smrt. Lepota slovenske zemlje, ljudje na njej, vse njihovo težko življenje je nabrano tu, vsa zgodovina slovenskega naroda je povedana v enem stavku: Ni Kristus romal na Golgoto tako dolgo kot siromak ti, narod mučenik! Ni romal Kristus trikrat petsto let! In narod je vzdržal in se dvignil!

V »Beli krizantemi« pisatelj govori o lepi roži, ki jo nosi berač v svoji gumbnici. Ta bela roža pomeni kulturo, berač pa je slovenski narod. Ni vesela ta knjiga, konec pa je poln srečnega upanja in veselja do življenja.

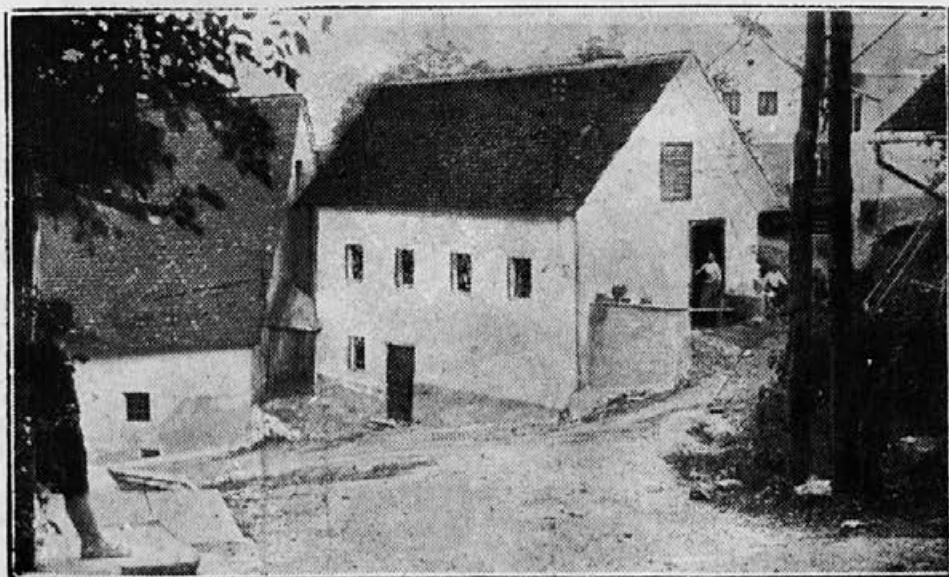
V slovenske politične razmere, posebno na deželi, je Cankar rad posvetil. Tako si je privoščil takratno slovensko učiteljstvo, ki je bilo popolnoma nesamostojno in predano na milost in nemilost domači duhov-

ščini v drami »Hlapci«. Čez eno leto je izšla knjiga »Volja in moč«, Mohorjeva družba pa je izdala »Troje povesti«. Leta 1912. je izšla še »Lepa Vida«, drama, ki jo je Cankar zgradil po motivu narodne pesmi o lepi Vidi. »Milan in Milena« je povest o srcih dveh mladih ljudi, ki se v življenju zaman iščeta in se najdeta šele v smrti. Kako globoko v človekovo srce je posegel tu Cankar!

Burno, polno zunanjih bojov je bilo Cankarjevo življenje. In vse to življenje, združeno s stradanjem, zaničevanjem pa tudi z notranjo srečo je opisal v podlistkih, ki so izhajali v »Slov. narodu« in so izšli šele po njegovi smrti leta 1920. v knjigi »Moje življenje«. Po smrti sta izšli še knjigi »Mimo življenja« in »Grešnik Lenart«.

Sredi vojnih grozot se je Cankar zamislil vase. Poiskal je v sebi besede za nečloveško trpljenje svojega naroda in vsega človeštva, našel pa je tudi tolažbo, pot v svobodo, vsem ponižanim in razžaljenim novo, boljše domovino; leta 1917. je izšla njegova najgloblja knjiga: »Podobe iz sanj«. Samo nekaj stavkov naj tu podam:

— Vsem sije to pomladno sonce, čmrlju in mravljinu, senicam in ščinkovcem, praproti in šmarnicam, hrastom, smrekam in borovcem, vsem božjim stvarjem, le človeku ne, človeku, ki ima dušo, razum in voljo, le srca ne. —

Rojstna hiša Ivana Cankarja na Vrhniki

— Vse luči so ugasle, vse pesmi so utih-nile, mladosti ni več. Nad vso prostrano zemljo se je bila strnila dolga, dolga noč, nasula je nanjo strupene slane, nobenega bore cveta ni več... —

— Jaz pa vem, kam pojdem, jaz pa vem, kje so luči prižgane — kako, da se nisem že prej domislil? K zibki pojdem; dvoje milih plamenov, neugasljivih se tiho in mirno smehlja iz nje, angel božji drži roke nad njima, dokler ne zasije zarja nad gorami. —

... Jaz pa vem za Domovino in mi vsi jo slutimo...

Ne misli Cankar tu onostranskega življenja; novo, svobodno Domovino vidi v bratstvu vseh ljudi, v novi prerojeni družbi, ko ne bo vojn in revolucij, ko bo vladal mir, resnica, pravica in ljubezen.

Ivan Cankar je bil velik pesnik, pisatelj in politik. Da, politik! Bil je revolucionar, socialist do konca. Tisti, ki so nekdaj se-žigali njegove knjige, si ga danes lastijo, tisti, ki so mu grenili življenje in pljuvali nanj in na njegovo delo, pravijo, da je njihov! In to so prav tisti, ki jih je v svojih delih tako nesmrtno osmešil, izbičal in razgalil!

Dvajset let je že v grobu mož, ki je vse svoje življenje posvetil človeštvu in nardo; beseda njegova pa ne bo umrla! Živela

bo, dokler bo živel slovenski človek, še več, njegova beseda je že danes last ne samo slovenskega, ampak tudi vsega kulturnega sveta.

Podali smo na kratko vsa Cankarjeva glavna dela, ki jih mora poznati vsak kul-turen Slovenec tudi po vsebini, čitati jih mora. V ljubezni do Cankarja in njegovega silnega pomena pa naj nas vodi zavest, da je Cankar samo naš in če bi živel, bi bil tudi danes v borbi z nami! Učimo se od njega ljubezni do zemlje, ljudstva, naroda, jezika in do matere, ki jo je Cankar tako ljubil in ji s svojimi deli postavil neumr-ljiv spomenik. O Cankarju se bodo pisale cele knjige. Popolnoma ga mi še ne more-mo doumeti, ker nam je še preblizu. Počasi, počasi se odkriva vsa njegova veličina, bo-gastvo in ogromen pomen za naš narod.

Dva velika svetnika svetita na slovenski zemlji: Prešeren, ki nam je prižgal našo lepo besedo in Cankar, ki je to besedo vi-soko, visoko dvignil in poveličal; oba sta jo obenem ponesla v svet in kar sta nam dala, tega ne bo mogel uničiti noben vihar v bo-dočnosti!

Slovenska narodna zavest se je v Prešernu spočela, v Cankarju se je razbohotila in mogočno vstala, a mi, mladina, jo bomo ohranili in jo okrepili za bodoče rodove!

Dr. Emil Hacha

novi predsednik Češko-Slovaške republike

Dne 30. novembra je bratska Češko-slovaška republika dobila novega predsednika v osebi g. dr. Emila Hache, dotedanjega predsednika vrhovnega sodišča v Pragi.

Novi predsednik je bil soglasno izvoljen, kar pomeni, da uživa splošno zaupanje. Do sedaj se novo izvoljeni

poglavar države ni bavil s politikom, ampak je vse svoje delovanje posvetil znanstvenemu delu. Kot človek neoporečne preteklosti, z veliko inteligenco in energijo, bo gotovo izpolnil vse nade svojega težko preizkušenega naroda in vodil usodo nove republike v nove, boljše čase.

Rudolf Beran

Min. predsednik Beran

Pri zadnjih velikih spremembah v Češko-Slovaški republiki je prevzel vlado g. Rudolf Beran, predsednik bivše agrarne stranke. Kakor vemo, so se različne stranke spojile v večje skupine in pri tem je agrarna stranka pritegnila v svoj krog nekaj drugih strank in se prekrstila v stranko narodnega edinstva. Ta si je zopet izvolila za predsednika gospoda Rudolfa Berana. On je bil najožji sodelavec velikega apostola kmetijske ideje in kmetijskega voditelja Antonina Švehle. Novi predsednik je velika avtoriteta in uživa kot politik in človek splošen ugled in zaupanje. Zato je postal kot najmočnejša osebnost ministrski predsednik.

Tudi mi želimo novemu predsedniku vlade veliko uspehov pri težkem delu za obnovitev in razmah bratske republike!

DRAGI NAROČNIKI!

Mislím, da je lepo, če se ob zaključku leta, ko boste prejeli letošnjo zadnjo številko »Grude« na kratko pomenim z vsemi skupaj. Z vsakim posebej se ne morem, kar bi mi bilo sicer zelo ljubo. Mnogo bi vam lahko povedal, kar se napisati ne more in ne sme. Marsikaj bi vas rad vprašal; na tiho, o tem in onem.

Brez hvale vam povem, da sem se potrudil, kolikor je bilo mogoče. Pomagali so naši zvesti sodelavci. Vsak mesec ste dobili »Grudo«, ki vam je zvesto prinašala najpotrebnejše stvari o vsem, kar morate vedeti in znati, kar vas podžiga in krepi. V teh okoliščinah smo storili vse — v zadovoljstvo naših naročnikov in čitateljev.

Stopamo v novo leto in z nami tudi »Gruda«. Vsi moramo gledati na to, da bo še boljša, popolnejša in da jo še bolj razširimo po naših slovenskih vaseh. To je naš skupen cilj, katerega izpolnimo zvesto in tovariško. »Gruda« naj bo naša vez; vseh, ki ne maramo ničesar skrivati in ki se odločno borimo za svobodne in pravične čase!

Ko končavam te vrstice, je stopil v uredništvo naš upravnik, mi šepnil na uho in potožil o svojih nadlogah. Vsega ne morem napisati, nekaj pa bom. Pravi, da je še mnogo naših naročnikov, ki še niso plačali naročnine. — Prvi hip sem bil presenečen, končno pa le uvidel, da je res! Zato še jaz pripisujem prošnjo upravniku; tisti, ki še niste — storite svojo dolžnost, kakor sem jo storil jaz do vas. Tako boste v praznikih zadovoljni vsi dolžniki, še bolj pa upravnik, ki je do sedaj v velikih skrbeh in slabe volje. V upanju, da boste držali besedo, vam želim vesele božične praznike in srečno novo leto!

UREDNIK.

In spet . . .

. . . rodil se Človek

Naša božična noč

Jože Jermančič:

*Sveta noč je; svetla, tiha,
polno zvezd nebo je modro,
bela zemlja, v snegu zvezde
v tiho noč odsevajo.*

*Pod tem morjem zvezd vasi so,
hiše so ob belih cestah,
luči v oknih se blešči jo;
v srcih je božična noč.*

*V moje okno burja poje,
rože zacveto na oknih;
kaj pomlad prišla je k meni?
Mrzla je božična noč . . .*

*V naših hišah ni toplote,
temni naši so domovi,
glad kraljuje po vseh kočah,
žalostna božična noč . . .*

*Kristus se nocoj rodil je,
v revščini, temi samuje,
Kristus nam vsem oznanjuje:
naša je božična noč!*

Dogodek v božični noči

Bila je božična noč. Od podružnice sve-tega Marka se je širila veličastna pesem zvonov, da je odmevalo v Rašici in se je njih zvok odbijal na njenih strmih poboč-jih ter se izgubljal nekje na polju, ki se razprostira tja do Kamniških planin. Nebo je bilo temno. Velikanski črni skladi oblak-ov so se grozeče valili proti jugu. Spremljala jih je mrzla severna burja, ki je bila tako močna, da so šklopotala okna in vrata ter se je zaunanje okno v sobi s treskom zaloputnilo in se razbilo.

»V taki noči še psu ne privoščim, da bi ostal zunaj,« je dejal oče, ko smo zvečer sedeli pri peči. »Naj bo slehernemu vsaj nocoj usoda milostna!«

»Da bi le bilo tako,« je povzel besedo hlapec Matija, ki je šele nedavno prišel k nam in je sam na lastni koži občutil trage-dijo brezciljnega potovanja v takih nočeh. »Tisoči hodijo nocoj po svetu in ne vedo, kam bi položili svoje trudno telo. Prvi ko-zolec ali šupa jim bo dom, če bodo tako srečni, da jo bodo našli na poti. Pri brez-domcih se življenje ne spremeni, pa naj bo delavni dan ali največji praznik v letu.«

Bili smo tihi ob njegovih besedah. Saj ni bilo kaj reči. Vse to je bilo in je kruta res-nica. Tale Matija je moral res marsikaj prestati v življenju, saj je toliko vedel po-vedati, pa nikoli nič dobrega.

Mati in oče sta sedela pri peči in že napol dremala. Topla peč prevzame človeka, da postane zaspan. Sestra se je že napravljala, da bo šla k polnočnici, če bo burja kaj ponehala. Matija se je spravil na zapeč-ček in sezuval svoje težke delavniške škornje, da se bodo čez noč osušili.

Tedaj je potrkalo na vežna vrata. Naj-prej čisto tiho, zato smo mislili, da se je burja zagnala tako močno v vrata. Potem je potrkalo še enkrat, močnejše. Oče, ki ga je trkanje predrnilo, me je pogledal ter mi namignil z glavo k vratom. Razumel sem ga. Previdno sem odprl, pa me je sko-raj zagnalo, tako močna je bila burja.

Pred vrati je stal človek, borno oblečen. Samo lahek suknjič je imel na sebi in roke je tiščal globoko v žepih. Spoznal sem po obrazu cigana.

»Dober večer, gospodin!« me je pozdravil in iz njegovega glasu se je razodevala ve-lika žalost. Sklenil je roki in me prosil: »Spustite me na toplo, gospodin. Vsaj malo me pustite, da se ogrejem.«

Ko je vstopil v sobo, se je samo globoko priklonil, potem pa je šel k peči in jo začel gladiti z golimi, mršavimi rokami. Izpod umazanega klobuka so mu štrleli dolgi, črni lasje, ki so bili zmršeni in dolgi, da so silili za ovratnik. Pa tudi sicer je bil zanemar-jen: po obrazu in po telesu. Stal je tako tiho nekaj časa pri peči. Najbrž že dolgo ni občutil toplote. Ko se je ogrel, se je ozrl po nas, ki smo ga radovedno gledali. Z črnimi ogljenimi očmi je šel do vsakega in se za trenutek ustavil na njem. Potem pa je nenadoma izbruhnilo iz njega:

»Umrli mi je sin.«

Spogledali smo se. Izrekel je te besede sicer jasno, vendar se je videlo, da so to besede človeka, ki je izgubil ljubljeno bitje. Njegov obraz je bil top in trd ali stisnjene ustnice so kazale, da komaj zadržuje jok. Tudi cigani ljubijo svoje otroke, morda še bolj kot drugi.

Sédel je k peči na klop in se obrnil proti očetu: »Prosim vas, gospodar. Prosim vas kot človek more prositi človeka, da greste po mojo ženo in po mojega mrtvega sina. Žena je tudi hudo bolna... Prosim vas, gos-podar, usmilite se ljudi, ki nimajo razen bede prav ničesar na svetu... Ne maram v sobo... V hlev dajte otep slame, pa bo-mo zadovoljni... Vsaj za ta večer se nas usmilite... gospodar... prosim vas...« Go-voril je presekano. Zmeraj bolj so se mu zatikale besede. Roke je sklenjene dvignil pred očetom in prosil. Celo pokleknil je.

In če bi oče ob kakšni drugi priliki oma-hoval, nocoj ni mogel. Samo vprašal je ci-gana, kje ima ženo in otroka. Daleč?

»Ne, gospodar. Še pol ure ni do tja. Pod kozolcem zraven gozda smo se ustavili. Tam je nekaj praproti in sena.«

Oče je velel Matiji, naj napreže in po-žene tja. Pripelje naj ženo in otroka in vso kramo, kar jo imajo. Spravi naj jih v hlev in otep slame prinese s poda, da jim bo toplo. Saj navsezadnje so tudi cigani ljudje in vredni toplega zatočišča vsaj nocoj.

Burja je še vedno tulila z vso srditostjo in nam ledenela ude, ko smo se peljali proti gozdu. Stresali smo se od mraza in šklepetali z zobmi. Pri podružnici je še ved-no zvonilo, zdaj močnejše, pa je spet kma-lu popolnoma utihnilo. Burja je trgala zvo-ke zvonov in jih trosila preko polj in brd. Matija je še bolj pognal konja. Kmalu smo bili pri kozolcu.

Bil je Kramarjev kozolec. Takoj za njim se je razprostiral gozd. Čigan je zaklical: »Milena! Milena!« Njegov glas je odmeval v gozdu.

Na velikem kupu praproti, ki je bila naložena ob kraju, je zašumelo. Slaboten glas se je odzval. Stopili smo bližje. Matija je imel žepno svetiljko in je posvetil. Nudil se nam je žalosten prizor. Na praproti je ležala v raztrgane cunje zavita slabotna, bleda žena z vodenimi očmi in suhim, koščenim obrazom, ki ga je zasenčeval šop črnih las. Nekdaj je morala biti zelo lepa. Telo je bilo mršavo, sama kost in koža. Presunljivo je ječala.

Morda je cigan zasluhtil, kaj z Matijem razmišljava, kajti dejal je: »Revisa je izčrpana, Tudi jaz sem tako slab, da komaj še stojim na nogah. Neusmiljeno je življenje za nas, cigane. Nekje nas ljudje preganjajo in nam ne dajo jesti, drugod bi morda dali, pa sami nimajo. Vedno bolj hudo je na svetu.«

Pogledal sem v Matijev obraz. Bil je trd in imel je namršene obrvi. Vedel sem o čem razmišlja. Tudi on je nekdanj delil s temi ljudmi podobno usodo in zdaj mu je stopilo vse to še bolj jasno iz spomina pred oči.

Dvignili smo vsi trije bolno ciganko s cunjami, v katere je bila zavita in jo prenesli med obupnim ječanjem na voz ter pognali proti domu. Šele zdaj sem se spomnil, da je govoril cigan o sinu, ki mu je umrl. Čudno se mi je zdelo, da ga nisem videl. Posumil sem v resničnost ciganovih izpovedi. Morda sina niti imel ni. Morda je bilo vse to samo laž. Morda žena niti bolna ni in je vse to samo pretveza, da bodo prišli na toplo. Take misli so se mi podile po glavi, vendar sem čutil, da niso

resnične. Vprašati pa tudi nisem hotel, da bi pregнал sumnjo.

Doma sem spoznal, da je bil moj sum neopravičen. Ko smo prenesli ženo v hlev na slamo, sem opazil, da leži poleg nje zavitek cunj in iz teh cunj je gledal droben obraz. Otrok je bil star kaki dve leti. Še tisti večer ga je cigan prenesel v mrtvašnico.

Drugo jutro je bilo ciganki že boljše. Bila je le slabotna tako, da je omagala in tudi otrok je umrl radi pomanjkanja in mraza. Kmalu si je opomogla toliko, da se je lahko dvignila. S ciganom sta ostala pri nas čez praznike. Potem pa sta se napotila po cesti življenja dalje, brez cilja, kakor vsi njihovi tovariši po širnem svetu do tistega konca, ki se mu pravi — smrt. Samo ta reši cigane potepuštva.

Strup surovega tiska

Prepovedano je širjenje nenravnih podob, ki po svojem pogubnem vplivu razjedajo slabotno voljo človeškega mesa. Prepovedano je krasti čast ljudem. Prepovedano je ščuvati človeka na človeka.

Toda, kaj se godi?

Vse to. In še več! Obstoje posamezniki, obstoje društva, obstoji tako rekoč cela veriga skupin, ki ima močan tisk in ki s tem tiskom dan za dnem zastruplja vse sloje naroda.

V tem tisku najdete prav surovo krajo časti, skrivenčeno predstavljanje dogodkov, lažljivo popisovanje vsega, česar se pero more dotakniti.

Ali je tak tisk dober? Ni!

Ali boste poslušali posebno sedaj za novo leto ljudi, ki vas bodo z vso zgovornostjo, zvijačnostjo in prettnjo silili k naročilu? Ne morete jih poslušati.

Vi želite dobrega tiska.

Dober in slab tisk.

Za tisk morajo veljati neka vrhovna pravila še bolj, kakor veljajo za posameznika. Tisk mora biti resnicoljuben, mora biti dostojen, ne sme hujskati, ne sme računati na to, kar je v človeku najnižje.

Kjer berete potvarjanje, nedostojno opisovanje ljudi, hujskanje, pohvalo surovosti in sile, tam vidite slab tisk. Proč od njega! Treba pa je več. Opozori tovariša in tovarišico, da je v tem tisku zaseda, ki stalno zalezuje njegovo dušo in pazi na vsak gib, ki bi jo odtujil temu, za kar dela slab tisk.

Dober tisk budno varuje čast človeka; slab jo razkopava, z izmišljotino jemlje ugled in nikoli ne poskuša popraviti zaGREŠENE hudobije.

Slab tisk je torej prav grd strup. Vzdržuje v človeku mnenje, da je dovoljeno vse slabo, samo da se godi v korist enega in v škodo drugega. Če tak tisk izhaja iz ljudi, ki bi morali biti vzor-

niki strpljivosti, človekoljubja in dobrotljivosti, še poraznejše vpliva na preprosto dušo. Odtuja je jo naravnost vsakemu stremljenju po resnični omiki. A najvišja naloga vsake pisane besede mora biti ravno v službi širjenja omike. Človeku manjka silno mnogo, da bi se smel vsaj trenutek v življenju prisposodljati Bogu, slab tisk pa mu to za vselej prepreči, ker ga popolnoma oddalji od Stvarnika.

Naš tisk.

Mnogo letnikov »Grude« imate že pred seboj. V vsaki številki lahko dožene, da Vas ni nagovarjala nikoli k slabemu; da kaj takega ni hvalila, temveč nasprotno, grajala in pozivala vas je k spoštovanju človeka. Prepričevala vas je, da vsako slabo dejanje privede končno še k slabšemu in da v življenju ni nič bolj napačnega, kakor služiti samoljubju.

»Grudo« štejemo k dobremu tisku. Imate pa še veliko drugega tiska, ki je dober in se briga za vaše dobro.

Podpirajte ga z vso močjo. Zadnji mesec v letu naj bo mesec zbiranja prispevkov in naročnikov. Prav posebno v teh časih, ko ste bili priče vsega slabega, kar se more v kakem narodu pokazati. Podvojite, ne, postoterite delo za napredek svojega tiska!

Samo s takim delom boste izdrli želo surovega tiska in tako doprinesli k osvobojenju svojega ljudstva!

KMETSKA ŽENA IN DEKLÉ, ZA NJENE ROKÉ IN SRCÉ

Kmetsko dekle razmišlja — na božični večer

K vam, ki ste mi tovarišice po delu in trpljenju, k vam kmetiskim in delavskim dekletom, hite nocoj moje misli. In zakaj ne prav k vam, saj bo vse življenje skupna naša pot — pot odpovedi in požrtvovalnosti; po kateri že od nekdaj hodi kmetiska in delavska žena in — mati.

Na božjo mater mislim nocoj, ki je v hlevu rodila odrešenika in na trpljenje naših mater. Vdano trpe, a njihovo spoznanje, da niti ob smrti prav ne vedo, čemu so trpele, je hujše od žrtev samih. Slutim, da se bodo tudi naše sanje o lepoti materinstva razbile, a rahlo upam, da bodo vsaj naše žrtve prinesle odrešenje bodočemu rodu.

Ali je tudi v vas nocoj na božični večer tako močno hrepenenje po mirnem in srečnem življenju? — Kot otrok sem sanjala, da bo vse življenje vsaj tako lepo in brezskrbno kot je lepa in brezskrbna božična noč, če ne še lepše. Sedaj vem, da sem preveč pričakovala, a želela bi si le, da bi vsaj na božični večer kraljevala v mojem srcu tiha sreča. Ta želja blaži sovraštvo, ki vstaja v meni v težkih dneh, in napolnjuje moje srce z ljubeznijo. A kakor bi rada popolnoma pozabila na grobo in brezobzirno vsakdanjost, vendar ne morem. Boli me, ko vidim, da bo prav tem, ki zaslužijo največje plačilo, božični večer živo pokazal, da so preveč pričakovali v svojih skromnih mladostnih sanjah.

Koliko je mater, ki s solzami v očeh tešijo lačne otroke in jih zavijajo v raztrgane cunje in koliko jih preklinja svoj zarod, ker je vsemu svetu v napoto — tudi nocoj na božični večer! A pogledjte tople in razkošne dvorane in smejoče se matere, ki jim materinstvo nikdar ni bilo težko, ter bogata darila, s katerimi se igrajo razvajeni otroci. Ali vam ni nič težko pri spoznanju, da je življenje že otrokom krivično?

Kako je pri srcu tistim materam, ki imajo sinove in hčere daleč v tujini, pa jim niti nocoj ne morejo seči v roko in prijazno

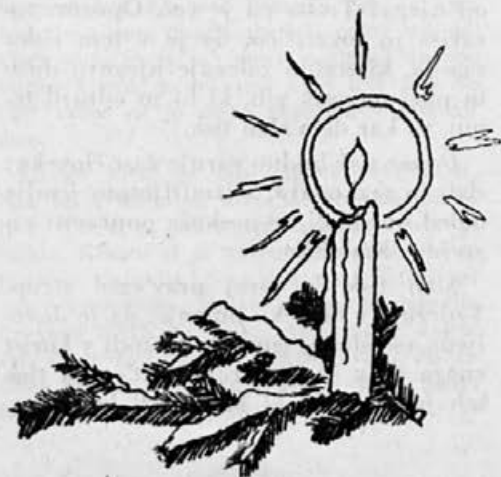
pogledati v oči. Otroci jim v tujini propadajo; morda hrepene po domu, po tistem domu, ki jim še skorje kruha ni mogel dati, a vrniti se ne morejo. Sadove njihovega dela požira nenasitna tujina...

Spomnimo se onih mater, ki s svojimi otroci vred žive odtrgani od nas, na milost in nemilost izročene tujim oblastnikom, katerim rode in vzgajajo svoj narod; spomnimo se čeških mater, ki jih še vedno vznemirja žalostna usoda njihove države in mater v Španiji in na Kitajskem, ki tudi nocoj trepetajo za življenja svojih otrok, ki na frontah umirajo v borbi za svobodo in pravico.

Ali moremo upati, da ne bo usoda čeških, španskih in kitajskih mater kaj kmalu tudi naša usoda, usoda slovenskih mater? Nenasilnost nekaterih držav bo to zahtevala in, največ žrtev bomo morale doprinesi me, ki smo matere delovnega ljudstva.

Ali je mogoče, da kane nocoj, na božični večer, tudi kapljica veselja in nade v lepše življenje v naša srca? Pomislite na tisto veselje, ki ga bo doživela kmetiska in delavska mati prav v svojem poslanstvu takrat, ko bo vzgojila rod, ki bo sposoben ustvariti človeštvu srečnejše življenje.

Poglejte otroke, kako trdno verujejo, da je lepota božične noči neminljiva. Vcepite

v njihova srca še trdno vero v sposobnosti delovnega ljudstva in v moč skupnosti in ohranite jim mlado življenjsko silo, da se bo mogla upirati vsem težavam. Ali si morete predstavljati, kako ta mladi rod raste z novo miselnostjo v srcu, z miselnostjo medsebojne ljubezni in odkritega tovarštva ter složnega dela. Ni več sovraštva med narodi, ne več težnje po medsebojnem izkoriščanju, ne strankarske razklanosti. Preprosto ljudstvo si z lastnim delom ustvarja človeka vredno življenje. Človeški žulji in potne srage ne gradijo več topov za pobijanje človeštva, vsepovsod se dvigajo stavebe v njegovo korist: bolnišnice in zdravilišča, domovi za sirote, nove šole, knjižnice in društveni domovi. Vsa mladina se izobražuje, plodovi izobrazbe se kažejo v izumih, delo je olajšano s stroji, zemlja rodi obilno in njeni sadovi se pravično razdeljujejo, človeštvo se približuje svojim davnim sanjam...

Oprostite mi, tovarišice, da sem se tako daleč zamislila. Bile so to le skromne sanje božičnega večera, ki so vzrastle iz potrebe po nečem lepšim in s katerimi sem hotela

sebi in vam pripraviti košček veselja za božični večer. A prav ta kapljica vesele nade nas mora neprestano dramiti, da bomo kot bodoče matere res pravilno razumele svojo nalogo. Naše žrtve ne smejo biti zaman, prinesiti morajo odrešenje trpečemu človeštvu!

ŠIVANJE IN ROČNA DELA

Kvačkana volnena blazina

Za blazine potrebujemo tri pramene srednjedebele volne, vsakega drugačne barve. Barve naj se lepo ujemajo n. pr. rumena, rumenkastordeča in rjava, ali pa: rumena, vijoličasta in črna.

Blazina je okrogla. Vzorček začnemo kvačkati v sredini. Napravi 5 zračnih petelj, skleni jih v krog in kvačkaj v krogih same goste petlje. Če hočeš, da bo blazina hitreje izgotovljena, kvačkaj enkrat ali celo dvakrat ovite petlje. Če kvačkaš dvakrat ovite petlje, moraš podložiti ves vzorec z lepo podlogo, ker je sicer preveč redek.

V 1. krogu naredi 10 gostih petelj, v 2. krogu vbadaš v vsako petljo dvakrat, v 3. krogu vbadaš v vsako 3. petljo dvakrat. Čim večji je krog, tem manj petelj mu dodajaj.

Pazi, da se vzorec pravilno širi in da blazina ne bo nagubana.

Ko narediš s prvim pramenom 10 cm širok krog, vzemi pramen v drugačni barvi in kvačkaj 5 cm širok kolobar, prav tako kvačkaj 5 cm širok kolobar v tretji barvi. Nadaljuj spet s prvo barvo in nato z ostalima, vedno v istem vrstnem redu kot prvič in sicer toliko časa, da bo blazina merila v premeru 60 cm.

V sredini blazine naredi velik volnen čop v vseh treh barvah. Spodnji del blazine napravi iz blaga v barvi, ki se z vzorcem lepo ujema. Napolni jo s perjem, morsko travo ali z volnenimi krpami, ki si jih prej narezala na majhne koščke.

Nekaj dobrot za praznike

V lanski božični številki smo objavili recepte za potice in božično pecivo. Ker vemo, da naše čitateljice recepte vestno shranjujejo, bomo letos priobčili kaj drugega.

Skoraj pri vsaki hiši imajo okoli božiča kolone. Iz svinjskega mesa se da napraviti mnogo zelo dobrih izdelkov.

TLACENKA

$\frac{1}{2}$ svinjske glave in kos bolj suhega mesa skuhaj. Oboje nareži na majhne koščke, dodaj sol, poper, papriko, sesekljan česen, prilij malo juhe in vse dobro premešaj. S to zmesjo napolni želodec, ki si ga prej dobro osnažila. Napolnjen želodec zašij in ga kuhaj v veliki posodi 1 uro. Če je želodec mlad, ga pred kuhanjem zaveži v krpo. Kuhanega deni na hladno med dve deski in ga obloži. Drugi dan ga že lahko uporabljaš. Na hladnem ostane dober dolgo časa in je zelo okusna jed.

KOLINE IZ KAŠE

Vzemi polovko riža in polovico kaše in napol skuhaj. Vmes zreži jetra, zmelji kožice ali kake ostanke od glave in zabeli vse skupaj z mastnimi ocvirki. Prideni sol, poper in majaron. Vse dobro premešaj in če se ti zdi presuho, prilij malo mastne juhe (od slanine). S to zmesjo napolni čreva, jih zašpi in pokuhaj 5 minut v kropu, da se napnejo. Hrani jih na hladnem in pred uporabo speči.

PEČEN OCVIRKOV ŠTRUDELJ

Napravi vlečeno testo iz moke in mlačne slane vode tako kot za vsak štrudelj.

Ocvirke sesekljaj, jih malo segrej, dodaj pol sesekljane čebule, kakšno jajce, osoli in popraj in vse dobro premešaj. Ko je testo dovolj počivalo, ga razvleči in potresi z nadevom. Če je nadev suh, ga še malo poškropi z mastjo. Zvij in speci. Zraven daj kislo repo ali kislo zelje. Jed je zelo dobra in mnogokrat bo prav prišla.

Sladek priboljšek

OCVRTE MIŠI

Napravi drobno kvašeno testo, ki mu lahko primešaš nekaj rozin. Ko je testo dobro

vzhajalo, ga zajemaj z žlico in devaj v razbeljeno mast tako, da ima vsak žličnik repk iz testa. Devaj jih na cedilo — jih potresi s sladkorjem.

HLEBČKI

Vzhajano kvašeno testo razvaljaj za pol prsta na debelo. S precej velikim krapovim obodcem izreži okrogle krpice. Polovico od teh še enkrat izkroži z manjšim obodcem, tako, da dobiš obročke. Na vsako celo krpico daj žličko potičnega nadeva ali marmelade, čez daj navzkriž 2 testena traka in vse pokrij z obročkom. Hlebčke daj na namažan pekač, pusti jih vzhajati, pomaži jih z jajcem in speci.

SIROVI ŽEPKI

Iz 6 žlic moke, 4 žlic sladkorja, 3 žlic presnega masla in 5 žlic skozi sito pretlačene domačega sira napravi testo. Ko je malo počivalo, ga zvaljaj za nožev rob na debelo in zreži na 4 oglate krpice. V sredo vsake krpice daj žličko marmelade ali nadeva od potic, prepogni testeno krpo na pol in stisni robove. Pomaži jih z jajcem in speci. Za nadev lahko vzameš tudi košček jabolka.

Žene po svetu

● Kmetске žene vsega sveta imajo tudi svojo svetovno organizacijo, ki priredi vsako tretje leto mednarodno konferenco. Drugo leto bo ta konferenca v Angliji in se je bodo udeležile mnoge organizacije kmetških žen iz raznih dežel.

● Na Čehoslovaškem uživajo žene precejšnje pravice tudi v javnem življenju. Tako so v kraju s 1000 prebivalci pred kratkim izvolili za županjo ženo nekega mizarja. V poslanski zbornici je 8 ženskih poslancev, v senatu pa 4 senatorke.

● Žene na mednarodnem ženskem kongresu za mir so letos v Marseju v Franciji pokazale, da se ne sovražijo, čeprav so zastopnice sovražnih narodov — torej so res proti neupravičeni vojni in za mir. Tako je na kongresu poklonila italijanska zastopnica zastopnici španskega naroda šopek rdečih rož.

● Tudi kitajske in japonske žene bi rade sporočile vsemu svetu, da so proti vojni med obema narodoma. Na Osaki so japonske žene organizirale upor in hotele svojim možem in sinovom zabraniti, da bi šli na fronte napadat nedolžne Kitajce.

PRAKTIČNI NASVETI

● **Zaroka** je predhodna obljuba za zakon. Taka obljuba pa nima nobene pravne obveznosti. Nobenega od zaročencev nima mo pravic siliti k sklenitvi zakona in se zaroka lahko vsak čas razdre.

● **Zenitna pogodba** je pogodba med ženinom in nevesto. Urejuje medsebojne premoženjske odnose obeh zakoncev; tiče se n. pr. dote ali pa dedovanja v slučaju smrti katerega izmed zakoncev. Najboljše je, če jo skleneta novoporočenca že pred poroko.

● **Veljavna je ženitna pogodba** samo, če je sklenjena pred javnim notarjem. Poseb-

no važna je za nevesto, ker drugače se ji lahko pripeti, da mora kdaj brez vsega zapustiti hišo.

● **Svojo doto nevesta lahko izterja** tudi s pomočjo sodišča, in sicer od oseb, ki so ji jo dolžne dati. Kadar starši pravijo, da dote ne morejo dati, lahko sodišče na nevestino željo preišče premoženjsko stanje staršev. Po tej preiskavi lahko določi primerno doto, lahko pa starše tudi oprosti.

● **Starši niso dolžni dati dote**, če se je hči poročila brez njihove vednosti in proti njihovi volji.

● **Mož sme zahtevati doto**, ki je bila izgovorjena, takoj po poroki, če se niso prej drugače dogovorili. Z ženino doto gospodari mož, šele po moževi smrti spet pripade ženi. Če nje ni več, pripade dota otrokom ali drugim dedičem.

Koline so tu

Za vsak naš dom, pa naj bo še tako skromen, je ena glavnih skrbi preskrba z mesom in zabelo. Vsaka kmetinja in še tako mala domačija, si letno zredi vsaj enega prašička. V gospodinjstvu je zabela nepogrešljiva, meso in mesni izdelki pa so nam za priboljšek ob različnih prilikah in težkih delih.

Menda ni nobenega dela in opravila, ki zahteva takšne natančnosti kot priprava mesa in mesnih izdelkov za daljšo uporabo. Prav pri tem poslu je večina ljudi površnih. Koliko dobrega blaga se nam radi tega pokvari ali pa ni tako okusno in dobro kakor bi lahko bilo.

Franjo Mastnak:

KONZERVIRANJE SVINJSKEGA MESA

Svinjereja je za vsakega kmeta, obrtnika, bajtarja in delavca dobičkanosna panoga! Res pa je, da je s svinjerejo mnogo stroškov, truda in skrbi! Saj vidimo naše kmetijske žene in dekleta, da jim daje svinjereja več zaposlitve, kakor vse drugo upravljanje kmetije. In res je tudi, da prizadenejo razne svinjske bolezni kakor rdečica ali celo kuga našim kmetijam težak udarec, ki ga občutijo več let. Vsled navedenega se torej ni čuditi, če naše gospodinje pripravljene jedi rajši manj kot pa preveč zabelijo! Pa če se kdo malo pritoži, bo kmalu slišal: »Ja, veš,

Zdravih kolin je vsak vesel, zlasti gospodinje, ki so imele največ truda s pitanjem. Prav tako smo veseli tudi dobrega prigrizka iz pravilno pripravljene svinjskega mesa. Čestokrat se lahko prepričamo, da je pri nas važen tozadeven poduk. Saj mnogokje naletimo na suhe klobase, ki so kakor drvene; druge so zopet rumene in žarke brez pravega okusa. Meso je sivo-zelenkaste barve, mazasto in ogabno, ker je bilo slabo konzervirano! Zato pa skušajmo odpraviti te nedostatke, da nam bodo koline še v večje veselje, mesenina in slanina pa v čim večji hasek in užitek!

za vsak ocvirek je treba svinje trikrat krmiti!« Umestna pa tudi izdatna je taka varčnost pri takšnih gospodinjstvih, kjer spravijo (konzervirajo) zabelo, zaseko, meso in klobase tako, da je vse leto ali dokler je kaj zaloge res okusno in užitno. Po svojem okusu, kar mi bo vsak pritrdil, nam je mnogo ljubeša jed zabeljena z žlico dobre, sladke zabele, kakor pa če bi bila vsa posuta z pokvarjenimi — žarkimi ocvirki. Med nami se sicer najdejo ljudje, ki jim je množina več kakor kakovost in okus, toda, to so izjeme!

Bliža se zimski čas, ko pridejo na vrsto koline (fureži). To nam bo povrnilo vsaj delni trud in s svojo debelo podkožnino zagladilo razpokane žulje na dlaneh. Na prošnjo našega tov. urednika podajam v sledečem skozi desetletje preizkušen način konzerviranja svinjine. K temu pa še par važnih pripomb.

Za koline si preskrbite vedno večšega mesarja (klavca), ki bo pri raztelesenju pazil, da posamezni komadi ne bodo okrvavljeni in ne razcefedrani, kakor da bi bili iztrgani iz volčjega žrela! Komadi morajo biti gladki in strokovnjak (mesar) jih bo znal pripraviti, ker pozna sestav trupla. Ako pa opravljajo delo domači nevešči mojstri in se jim kaj ponesreči, je treba takšne komade naknadno obrezati in gladko oblikovati. S tem pridobljene obrezke damo k mesu za klobase. Ko je oblikovanje komadov gotovo, razložimo vse meso, komad do komada, na primeren hladen prostor in ga pustimo tako do drugega dne, da se popolnoma ohladi.

Naslednji dan naredimo najprej klobase. Zrezano meso stehamo in na vsakih 10 kg mesa damo: $\frac{1}{4}$ kg soli, zvrhano žlico zmlatega popra in tri glave česna. Česen olupimo, ga stolčemo v možnarju tako, da je kakor prekvašena kaša. To stresemo na primerno veliko krpo iz domačega platna in potem iztisnemo sok v $\frac{1}{4}$ do $\frac{1}{3}$ litra mrzle vode. Kjer pa imajo dobro vinsko starino, je še bolj priporočljiva. Tako pridobljeno tekočino vlijemo potem na zrezano meso za klobase. Zmleto ali bolje, zrezano meso (testo) mešamo z rokami najmanj pol ure, dokler ne postane dovolj trdo in zgoščeno. To spoznamo, če porinemo vanj razprte prste ene roke in se nanje obesi (prilepi) približno 1 kg testa. Čreva za klobase polnimo s strojem, ker le z njim lahko polnimo trdo testo. Običajne stare rožene priprave opustimo, ker je treba v tem primeru pridejati testu več tekočine, da je mehkejša in se da iztisniti. Načelo pri tem pa nam bodi: čim manj tekočine za meso, tem boljše! Klobase napolnimo trdno, da zašpiljena, če jo lahko vržemo na mizo,

malo odskoči, kar je znak, da je pravilno napolnjena. Ko so gotove, jih obesimo v dim, ki ne sme biti vroč, kjer jih pustimo 2—3 dni nato pa v shrambo za meso.

Za nasoljenje mesa (komadov) vzamemo kakor za klobase: na vsakih 10 kg mesa $\frac{1}{4}$ kg soli, zvrhano žlico zmlatega popra, na 100 kg mesa za 2 din mletega koriandra, za 2 din zdrobljenega solitra in 6—8 zdrobljenih kock sladkorja. Vse skupaj zmešamo v posodi in primerno nasolimo vse komade po njih velikosti. Sol oziroma zmes vrbujemo v meso tako, da postanejo posamezni komadi sluzasti. Nasoljeno meso vložimo v primerno veliko kad in sicer denemo na dno večje komade in višje vedno manjše, dokler ni vloženo vse. S česnovimi tropinami, ki so nam ostale, ko smo izželi sok za klobase, potrosimo dno kadi in potem vsako vloženo vrsto mesa do vrha. Če nam ga zmanjka, si napravimo drugega — neizžetega. Meso v razsolu hranimo v primernem, ne pretoplem in ne premrzlem prostoru; najbolje v kletih s 5 do 8 stopinj Celzija nad ničlo. Tu ga pustimo — po velikosti komadov — 15 do 30 dni. Med tem ga vsak teden preložimo in si za vsako priliko pripravimo 3 do 4 litre primerno močne česnove vode in v njej vsak komad posebej oplaknemo. Ko vlagamo komade nazaj v kad, zopet pošprokramo vsako vloženo vrsto s česnovo vodo. Meso je dovolj razsoljeno, ko je tudi v notranjosti lepo rdeče barve. Potem ga v mrzli vodi umijemo, obesimo, da se ocedi, vsak komad pa osušimo s čisto krpo iz domačega platna. Šele potem ga obesimo v ne prevroč dim od trdih, najbolje buhovih drv, ki je brez sopare raznih kuh. V dimu ga pustimo po velikosti komadov 10 do 20 dni, dokler ni lepo rumeno-rdeče (ne temne) brave, nakar ga obesimo v shrambo za meso, ki naj bo temna, primerno zračna, s temperaturo 1 do 8 stopinj Celzija nad ničlo. Ne čistite sive plesni z mesa pred uporabo! V tej plesni živijo bakterije, ki meso ohranjujejo. Meso brez sive plesni se ne bo dolgo držalo. Ako nimate za meso primernih shramb, vam bo prišla v njega mesna muha že meseca maja. Njeno zalego — črve — uničite, če meso za 5 minut (točno) pomočite v vrelo vodo in ga takoj potem nadrgnete s »hudo« papriko. Meso je potem vse leto proti tej muhi zavarovano.

Posebno dobro delikateso si lahko pripravite iz »rib« (kare), ki se nahajajo na hrbtišču. Po razsolu jih vtlačite v goveje črevo, ki si ga pravočasno naročite pri me-

sarju ali črevarju. Pri obdelovanju teh »rib« ne oskubite masti, ki jih obdaja. Pri tlačanju pazite, da iztisnete ves zrak. Nagačena naj bo kakor najboljša salama in za to delo si je treba vzeti čas! Pomnite! Zrak je v tem primeru največji škodljivec in če ga drugače ne morete iztisniti, tesno povežite salamo s primerno vrvico (špago).

Prav tako kot »ribe« lahko konzervirate tilnik (vrat). Vtlačite ga v svinjski mehur, katerega pred tem obrnite in dobro operite.

Slanino (špoh) nasolimo tudi tako, z mešanico soli in popra. Nato jo položimo na primerno mizo (lice k licu), pustimo tako

2 dni (temperatura 5 do 8 stopinj Celzija) in nato obesimo v kaščo. Ako jo mislimo uporabljati v takem stanju čez leto, je dobro, če jo damo za 2 do 3 dni v dim. Taka zabela je zelo okusna!

V korist konzerviranja svinjine na deželi bi bilo treba napisati iz izkušenj še marsikaj! Toda, za »Grudo« postane s tem stvar preobširna. — V stotisoče gre škoda samo v Sloveniji radi nevednosti, mnogokje pa tudi radi zanikrnosti. Mnogokrat, ko ti gostitelj postreže s konzervirano svinjino, bi rajši videl, da ti ponudi krompirja v oblicah!

Salame

$\frac{1}{2}$ kg svinjskega mesa in $\frac{1}{4}$ kg sveže slanine (špeha) zreži na kocke. $\frac{1}{4}$ kg govedine zmelji, dodaj poper, malo soli, strt česen, papriko in $\frac{1}{2}$ kozarca vina. Vse to gneti eno uro kot kruh. Pri mesarju vzemi goveja čreva, jih doma še enkrat dobro očisti in jih tesno napolni s pripravljenim mesom. Salama naj bo podolgasta in ne okrogla. Trdo jo preveži parkrat z vrvico in daj malo v dim. Suši jo na zraku 2 meseca. Čez 2 meseca jo uporabljaj. Salame so zelo dobre.

Suha slanina

Nareži lepe, podolgovate kose slanine, ki morajo imeti na eni strani kožo. Na drugi strani jih močno nasoli, potem pa vsak kos posebej tesno zvij in ga preveži. Tako zvitega pusti 1 teden, lahko ga tudi obtežiš. Nato ga daj v dim in ga pusti v dimu tako dolgo, da postane koža rjava. Potem obesi slanino na zrak, da se posuši. Kosi ne smejo biti preveč debeli.

Mir v božični noči

Pravljica

Miško Kranjec

o ljubezni

Pravljica ni umrla. Pravljica je bila nekaj nesmiselnega. Čim bolj je kmet razmišljal o vsem na svetu, bolj se je udajal svojim posebnim čustvom. Daleč je bila nekdanja njegova kmetija z vsemi velikimi in majhnimi skrbmi. Tudi vse tisto je bilo kakor lepa pravljica. Lahko bi se vprašal: Ali nisem nekoč tu jaz kraljeval? Ali ni bil ves ta prostrani svet moj? Bil je, in vendar je bilo v vsem nekaj pravljíčnega. Kmetica tega ni občutila, slejkoprej je zahajala k sinu in mu pomagala pri delu. Kmet pa se je sprehajal po vsem tem svetu, vodil s seboj Hedvikino dekletce in razlagal in pripovedoval.

Vso zimo sta sede za pečjo, ki je bila prijetno gorka, gledala skozi okna na zasneženo pokrajino in sanjala o pomladi, ki ni več daleč. Tedaj je kmet Slavki, kakor v davnih dneh Hedviki, pripovedoval vse tiste prelepe in čudovite pravljíce, ki žive samo v gorskih krajih in o katerih v dolini prav nič ne vedo. Samo majhna razlika je bila v vsem: nekoč je le vedel, da vile ne živijo, da ne živijo niti škratje niti vsa druga pravljíčna bitja. Zdaj pa se mu ni zdelo neverjetno in nemogoče. Tudi to je resnični svet, samo odmaknjen človeškim očem. V pomladnih toplih nočeh vile rajajo po cvetočih travnikih, in škratje so z njimi.

Ko pa je išla pomlad, sta stopila kmet in njegova vnukinja pred hišo, posedala na soncu, in zrla v dolino pred seboj. Očistila sta roje in Slavka se je morala navaditi, da čebele pikajo, toda morala jim je tudi oprostiti: sai sta vso zimo z dedkom lizala sladki med.

Metulji so letali po zraku, jablane so cvetele in cvetela je vsa narava. Svetlo žarko sonce pa se je vozilo vsak dan skoraj po isti poti po širokem nebu in kukalo sem na hrib in se oziralo v dolino.

Ptice so pele in lastovke so plele iz blata in senenih bilk novo gnezdo, ker se je staro podrlo. V tihih, toplih nočeh so mački gnali vrišč, ko so se ženili. Dedek se je jezil na nje, toda tudi oni so imeli svojo pravico.

Ko so se klanci osušili in je bila po njih prijetna pot, sta šla v dolino. Stopila sta v cerkev in poslušala duhovnika, ko je z jokajočim glasom bral mašo, in poslušala sta farne pevce, ki so ubrano prepevali. Po maši sta se pa, ko sta nakupila nekaj malenkosti, vračala po istem klancu in oba sta čutila prijetno sproščenje.

Poleti in še bolj v jeseni sta nabirala gob po gozdovih, bolj radi tega, da sta lahko hodila po bukovih gozdovih, kjer je bilo toliko skrivnostne mikavnosti in prijetnega mraka.

Štiri leta so minila v tem prijetnem razpoloženju. Kmet je bil ves pomlajen. Imel je prijetno nadomestilo za svoje izgubljeno posestvo. Pozabil je celo na ženo, niti se ni jezil na njo. Ona je žive-la v svojem svetu. On pa je posvetil vse svoje sile, ki jih je še imel, Hedvikine-mu otroku. Prijetno zadovoljstvo ga je navdajalo. Vse je bilo tako čudovito, in zdaj je čutil, da bi umrl, če bi mu vzeli to poslednje, kar je ljubil. Ljubil je mnogo; ljubil je mladost, lepoto, mehke lase, sanje, pravljíce, ljubil je zemljo, sonce, nebo, vetrove, — vse to je ljubil. Pozno se mu je razodelo življenje, toda nikakor ne prepozno, da ga ne bi mogel vsaj dojeti in se ga razveseliti. Samo majhna grenka misel je kalila to radost: da ni mogel tega bitja, ki mu zdaj krajša in krasi dneve, bolj obdariti. Poklanja ji sicer vso svojo ljubezen, vse kar še ima. Toda to je vendar za vsakdanje življenje premalo. Vsakdanjemu življenju je treba kruha, in za kruh je treba denarja. Denarja pa je on nekoč imel. Lahko bi bil vse drugače obdaril Hed-

viko in prijetneje bi bilo zdaj za Slavko. Zdaj pa je bilo za kaj takega prepozno, zato, ker je nekoč hotel pokazati Hedviki, da lahko odloča po svoji volji. Da si je bil vsaj nekaj prihranil. Že res, nekaj malega denarja je imel, — toliko je bil vendarle previden —, toda to je bilo premalo v primeri s tistim, kar bi lahko vzel nekoč, ker je bilo njegovo.

Ko bi Slavka stopila v osmo leto, jo je Hedvika nameravala vzeti k sebi, da bi jo pošljala v šolo. Kmet je vedel za te načrte in tega se je bal. Čutil je nepretano, kako reven bo postal, ko mu bodo vzeli tega otroka. Že res, sin Ivan je imel tudi otroke, vendar se kmet za te ni mogel tako zavzeti, kakor se je za Slavko, čeprav mu je že žena očitala, da ni dosleden in ne postopa pravilno.

V jeseni se je Hedvika prikazala v hribih. Obiskala je Ivana, nato pa se udomila pri očetu. Nič ni kazala, da je nekoč bil tako oster z njo. Oh, vse tisto je bilo že zdavnaj pozabljeno. Nemara pa je tudi oče imel s svoje strani prav. Kdo ve, kaj je prav in kaj je najbolje. O tem zdaj niti niso govorili. Čutila pa je veliko razliko med njim in materjo: nekoč je mati bila z otroki. Zdaj se je mati oklenila Ivana, zato, ker je bil Ivan gospodar, kmet. Oče pa je živel zase in oče je mislil vse močnejše na Franca in na Hedviko, kakor na Ivana. Morda pa je bil to samo sen o dolini, kamor bi mogoče rad odšel.

Sicer pa mu je Hedvika stavila predlog: »Pojdite z menoj.«

»Kam? V mesto?«

Hedvika je bila zdaj poročena in si je že ustvarila z možem skromno domovanje.

Odkimal je. Samo nasmehnil se je. Od svojih hribov se ni mogel ločiti.

»Preveč življenja je šlo tod mimo. — Morda pa pridem kdaj pogledat, kako živita. Tudi k Francu moram pogledati.« Pač pa mu je obljubila, da mu bo poslala vsako leto Slavko na počitnice, da se dekle tu navžije svežega zraka in da se malo razgiblje.

V to je rad privolil. Naj se ne boji za njo. Dobro ji bo pri njemu, dokler bo pač živel.

Hodil je z dekletom po gozdovih . . .

Potem so šla leta, drugo drugi enaka: z razkošnimi pomladmi, z vročimi poletji, z bogatimi jesenmi in mrzlimi zimami; vsako poletje se je prikazala Hedvika in pripeljala Slavko, ki se je čedalje čudoviteje razraščala. In poslej je Žumer živel samo temu dekletcu; pomladilo se je njegovo srce, zdaj je imel smisel za vse tisto, česar prej ni mogel odobravati, in kar je nekoč s trdo in odločno roko hotel zatreti. Hodil je z dekletom po gozdovih, po klancih, odšla sta v dolino, na »izlete«, kakor je trdilo plavalas dekle. Vračala sta se šele na večer z roko v roki in dekle je nosilo polno naročje rož.

Doma pa je čakala kmetica in godrnjala »nad tem neumnim početjem kmeta, ki se je tako pootročil«. Toda, kmetica ni mogla življenja doumeti v njegovi globini, kmetu pa ni bilo žal, da se je tako »pootročil«. Čutil je, da vse to daje moči njegovi visoki starosti, in ti stega posebnega veselja, ki ga lahko razume samo srce, ki se je otreslo že vseh posvetnih in vsakdanjih misli.

In spet so oživele pravljice, lepe čudovite pravljice, o vseh mogočih bitjih, ki žive samo visoko po hribih, ki jih ni ne v mestih, ne v dolini. Samo tu po hribih se sprehajajo vile, tu žive škratje, in samo tu stopi Bog na zemljo, sede na mehko travo in se zazre v dolino, kjer se ženejo ljudje za svojimi opravki. In samo tu v hribih živi lepa pravljica o ljubezni.

Da, tudi ljubezen živi tu gori... nekoč se je prebudila in od tedaj nemara več nikdar ne bo zamrla. Zakaj, kakor je kruh tako nekaj vsakdanjega in nezogibnega za življenje, prav tako ne more življenje mimo ene same skromne

človeške pesmi: ljubezni.

Še se je zgodilo, da se je Slavka zaljubila in se neko leto prikazala s svojim zaročencem visoko v hribih pri svojem dedku.

Takrat pa je dedek bil že mrtev in ni doživel tega velikega prebujenja. Nemara pa je bilo tako bolje, zakaj težko bi bil razumel, da Slavka več ni njegova, temveč da poslej misli na nekoga drugega, na nekoga, ki ji bo vse življenje pomenil mnogo več, kakor ji je pomenil on, mrk, redkobeseden, osivel in zamišljen, ki pa je vendar ljubil lepoto življenja.

K O N E C

Prav vesele Božične praznike in srečno ter uspehov polno Novo leto želimo vsem tov. Društvom kmetijskih fantov in deklet, vsem članom in članicam kakor tudi starejšim prijateljem!

Zveza kmetijskih fantov in deklet v Ljubljani.

Krepko naprej!

Od naših društev dobivamo razveseljiva poročila o njihovem delu. Iz vseh strani naše Slovenije se oglašajo vsi tisti, ki vedo, da je samo v lastnem delu naša pravilna pot, ki nas bo po trdih preizkušnjah dovedla tja, kjer bo odločilna naša beseda. Vseh dopisov nam ni mogoče objaviti, čeprav bi radi pokazali javnosti zdravo življenje naših organizacij. Sicer pa lahko vidi vsak, da je požrtvovalnost naših prosvetnih

kopačev izredna in da jih ne ovira nobena stvar. Zato tudi tisti, ki še niste pričeli, na delo — vsi pa krepko naprej!

PTUJ

Seja Ptujškega okrožja je reševala vsa vprašanja kmetjsko-mladinskega pokreta in sicer o minimalnem programu, reviziji društev, ustanavljanju novih društev in vseh tekočih vprašanjih. — Seja je trajala 3 ure.

Poljedelski stroji
Zahtevajte

KREMŽAR

Št. Vid nad Ljubljano
p o n u d b e!

NOVO MESTO

Naše okrožje kmetiskih fantov in deklet je imelo 4. decembra t. l. svojo redno sejo, ki je razpravljala o delovnem programu za leto 1939. in izvršeni reviziji društev. Sprejeli smo tudi svoj minimalni program in rešili več tekočih vprašanj, ki so se tikale organizacije in širjenja kmetijske ideje. Na delo gremo s podvojeno silo za prosvetni napredek našega podeželja.

GORNJI PETROVCI

Tovariški Zvezi je naše Društvo kmetiskih fantov in deklet poslalo svoj letni minimalni načrt in sicer: 2 dramatični predstavi, 1 Gubčevo proslavo, 1 tekmo žanjic, 3 javna predavanja (prosvetni dan) po možnosti pa bomo napravili tudi poučni izlet. Sedaj smo si napravili svoj oder, ker hočemo delovati pod lastno streho. Vse tovariško pozdravljamo mi, prekmurski kmetikomladinski pokretaši.

ADRIJANCI

Naše Društvo kmetiskih fantov in deklet je poslalo Zvezi v Ljubljano sledeči delovni načrt v odobritev: 1. 1 poučni izlet; 2. 1 dramatična predstava; 3. 2 predavanja; 4. ustanovitev pevskega zbora; 5. 1 tekma iz kmetškega dela.

Res, da je naša organizacija še mlada, vendar upamo, da bomo z vztrajnim delom dosegli vse tisto, kar je nujno za preporod našega podeželja. Mi smo sicer na zunaj revni pa bogati po svoji notranjosti, zato hočemo z vztrajnim delom ustvariti lepšo bodočnost našim potomcem.

ŠMARTNO OB SAVI

V januarju bo priredilo naše Društvo kmetiskih fantov in deklet 3 dnevni prosvetno organizatoričen tečaj s sledečim programom: 1. Slovenska kmetška zgodovina, 2. Naloga žene v javnem življenju, 3. Moč in vpliv tiska, 4. Novodobno gospodarstvo, 5. Moč zadružništva, 6. Organizacija in njen vpliv, 7. Kaj je kmetška ideja, 8. Društvo kmetiskih fantov in deklet. Po možnosti bomo še program povečali, kar je odvisno od razpoložljivih predavateljev.

Svoj minimalni načrt smo predložili Zvezi v odobritev.

ŠT. LOVRENC V SLOV. GORICAH

Na kratko se oglašamo tudi mi, dasi ne baš zadovoljni, ker naše delo ni bilo izpeljano v popolnosti; vendar Društvo kmetiskih fantov in deklet ni zaspalo. Tekom leta smo priredili tekmo škropilcev, poučni izlet v Prekmurje, sodelovali pa smo tudi na okrožnem izletu. Poleg tega smo pa tudi doma opravili precej drobnega prosvetnega dela. Veliko naših fantov je bilo pri vojakih, zato nam delo ni šlo tako kot bi moralo iti.

Prepričani smo, da bo naše delo v bodočnosti uspešnejše; vse radi vstajenja naše vasi.

ROGATEC

Društvo kmetiskih fantov in deklet pod Donačko goro je skupaj z drugimi kmetiskimi in vzgojnimi društvi priredilo krasno uspelo proslavo 20-letnice Jugoslavije, ki se je vršila 1. decembra t. l. Naše društvo je nastopilo v učinkoviti sliki z zimzelenim vencem okrog trpeče Gubčeve glave. Z društvnimi prapori in našimi kroji smo prinesli res novih upov vsem gledalcem, ki so izvajanja naših članov nagradili z burnim ploskanjem. Pozornost je vzbudila pesem tov. Jožeta Daneva »Pesem edinstva« in »Ali res nismo tlačani?«. Zvezin predsednik je govoril o pomenu praznika in žel za izvajanje navdušeno odobravanje.

ŠT. PAVEL PRI PREBOLDU

Št. Pavel in daljna okolica dolgo ne bo pozabila lepih dni 26. in 27. novembra 1938., ko je naše Društvo kmetiskih fantov in deklet igralo Kreftovo dramo »Veliko puntarjijo«, ki je v vsem obsegu prikazala tragedijo našega ljudstva v preteklosti. Nastopilo je čez 50 igralcev, ki so večinoma prav dobro podali svoje vloge, saj so bili gledalci globoko pretreseni nad krvavim dejanjem pokvarjene gospode tistih časov. Namerala smo še dramo ponoviti, da bi jo mogla videti čim širša okolica in spoznati mučno preteklost zaradi boljše bodočnosti.

SV. BOLFENK PRI SREDIŠČU

Na zadnji seji smo sprejeli svoj Minimalni delovni program in sicer: 3 gospodarska predavanja, 2 dramatični prireditvi, 1 družabni večer za člane, 1 majniški izlet, 1 tekmo koscev. Izpopolnili bomo tudi svojo knjižnico, okrepili Sadjarsko podružnico in Kmetijsko podružnico. Poskrbeli bomo tudi za svoj tisk. V svojem poročilu smo bolj kratki ali naj dejanja povedo in pričajo o našem delu! Mi vstajamo!

Mreža bele groze

In vsaka po svoje v najtemnejših barvah slikajo vsiljene spremljevalce ter se spominjajo vse tri hkratu:

»Le kaj poreko doma, ko izvedo?«

Vprašanje jim za trenutek zapre besedo, čez malo pa se prva opogumi Minka:

»Nazadnje no, kaj pa morejo posebnega reči? Krive nismo me, storile pa tudi nismo nič žalega. Z nami vred so lahko vsi veseli, da smo ušle iz mreže, preden se je zadržila nad nami. Še malo, pa bi bilo za vse večne čase prepozno.«

Obe tovarišici zamišljeno prikimata, medtem ko stopi v sobo policijski uslužbenec in povabi:

»No, dekleta, zdaj pa le pojdite pogledat krvose in pijavke, ki so se hoteli polastiti vaše mladosti —«

Bilo je čudno svidenje, ko so naša dekleta zagledala ljudi, ki so jih hoteli prodati v sramoto. Preproste, a toliko bolj trde besede slovenskih deklet so padale kakor strupeni noži na srca izprijencev, ki so stali kakor obsojenci. Celo večno zgovorni Židinji je zaprlo sapo, dasi ni razumela pomena posameznih besedi. Plamteči jezni pogledi so ji povedali dovolj. Nervozno se je poigravala s prstani in si od jeze grizla ustnice, pomagalo pa seveda ni nič.

Najhuje je bilo Mirtu. Sam sebi se je zastudil in v tem trenutku ga je obšlo nekaj kakor resnično kesanje. Nekaj časa je zakrknjeno molčal, potem pa se mu je nenadoma razvezal jezik in je začel pripovedovati policijskemu komisarju vso dolgo in žalostno zgodbo svojega zavoženega življenja. Slika, v mladostnih dneh tako sončna in jasna, se je pozneje bolj in bolj temnila, dokler se ni končno odgrnila vsa silna podlost in propalost mednarodnega zločinskega sveta. Policijski komisar skoraj ni mogel verjeti tega, kar je slišal, in je zdaj pa zdaj z nezaupanim pogledom ošinil Mirta. Ta se je kakor v odpoved nasmehnil, češ:

»Ne mislite, gospod komisar, da vam pripovedujem pravljice. Nima smisla. Kar govorim, je vse resnično doživetje, ki me je v trenutku, ko ga takole kokor v filmu gledam pred seboj, popolnoma strlo.«

Po kratkem, mučnem premoru je začel opisovati podrobnosti in odkrivati niti iz mreže bele groze. Komisar je hitel pisati in tu in tam mu je za trenutek kakor v naglem presenečenju otrpnil obraz. Končno se je uradnik domislil:

»Morda nadaljujemo pozneje. Zdaj je treba najprej rešene mladenke spraviti na varno.«

In kakor na migljaj so pristopili stražniki in odpeljali zločinsko družčino na varno, dekleta pa je vljuden policist v civilu spremil na železniško postajo in se odpeljal z njimi proti Ljubljani.

Joj, kakšno veselje je prešinjalo splasena dekliška srca!

»Domov, domov, domov, domov,« so v enakomernem ritmu udarjala kolesa, kakor da celo mrtvo in hladno železje hoče dati duška radosti, ki polni dekliške duše.

»Kako nas bodo neki pogledali doma?« je zaskrbelo Anico. Mene je že zdaj sram, če pomislim —«

»Jaz sem pa samo vesela, da smo jo tako poceni odnesle,« je sebe in tovarišici bodrila Minka. »Kar je ta človek danes vse pripovedoval, to je vendar grozno! Celó v Ameriko bi nas bile te zveri prodale, ko bi po srečnem naključju mala nezgoda ne razkrila peklenskega posla.«

»Nekaj smo se menda vendar vse tri naučile na tem romanju,« je menila Manica. »Vsaj zase to vem. Naj se v bodoče kdo še s tako sladkim obrazom slini okrog mene, mu ne bom verjela. In več ko bo tak lizum obljubljal, bolj bom vedela, da laže.«

»To imaš prav,« pritrdita hkratu tovarišici, nakar se vse tri zopet lotijo Grivarice. Kdo si je mogel misliti, kakšni doživljaji so skriti pod njenim brbljavim pobožnjaštvom! Zmeraj se je delala tako sveto, da ji je človek moral verjeti. No, končno se pa tako na lepem izkaže, kako je krvava pod kožo in koliko je vredna njena spokorna vnema.

Uradni spremljevalec je z zanimanjem poslušal razgibane pomenke in tu in tam tudi sam kaj pripomnil vmes.

Tako je vožnja naglo minevala in se je kmalu odgrnila pred očmi veselih deklet Ljubljana. Na postaji so čakali veseli svojci. Pol vasi je prihitelo v mesto, da vidijo dekliško trojico. Saj je glas o njeni usodi že prodril v tiho gorsko vas in pregnal Grivarjevo Rezo v zapore trškega sodišča, kjer so jo na podlagi Mirtovih izpovedb pridno zasliševali in brskali po tajnah njenega življenja. Davno zastarele rane so se zopet odprle. Ženska je bušila v jok in povedala vse o svoji ljubezni s takrat veseljaškim študentom. Povedala je tudi, kako je sadu te ljubezni, svojemu otroku, pomagala s sveta.

Snidenje v Ljubljani je bilo seveda veselo in prisrčno. Dekleta so se smejala in jokala hkratu, matere so si s predpasniki otirale solze, moški pa so

sicer stali tako boli ob strani, na glasu pa se jim je poznalo, kaj jim pretresa srca. In ko so se žuljave roke oklenile druga druge, je bilo v teh nemih stiskih povedanega več nego bi bila mogla povedati najbolj izbrana beseda.

Mimogrede je bilo treba tudi tu še na policijo, kjer so bile uradne zadeve hitro in v vsestransko zadovoljnost opravljene. Potem pa na vlak, naravnost na vlak, ki je zdaj še bolj veselo sopihal:

»Domov, domov, dekleta, domov iz mreže bele groze.«

Ali naj vam pripovedujem, kako je bilo potlej doma? Mislite si, kako bi bilo, ako bi vam kdo umrl, ki ga imate nad vse radi. In ko ste že prepričani, da njegovo truplo počiva v grobu, pride, vam seže v roke in vas objame. Kakšno razkošno veselje bi vas prevzelo, ko bi spoznali, da je smrt izgubila oblast nad vašim ljubljencem ali ljubljenko!

Ne, za takšno srečo ni besedi. Treba jo je doživeti. In Anica, Marica in Minka so jo doživele. Iskreno jim jo privoščimo in se radujemo z njimi.

(Konec)

»Gruda« ni trgovsko podjetje. Ona je naša skupna last. Več dobi, več izda — v korist svojih naročnikov. Več naročnikov, več prejemnikov in večja moč — zato bo »Gruda« še boljša in popolnejša! Radi tega širimo »Grudo« vsi! Pridobivajte nove naročnike! Vsak najmanj enega! Vsi za »Grudo«, »Gruda« za Vas! To je naše geslo!

ZA PROSTI ČAS NAJ PRIDE SMEH V VAS

OČE UČI SINA

Oče: Ni vse zlato, kar se sveti! Povej kako primeró, Janek!

Janek: Tvoja pleša, oče!

PO VOLITVAH

Kovač: Kaj se pa tako kisko držiš, saj ste vendar zmagali!

Klofač: Veš, v želodcu me peče, so dali preveč prapríke v golaž!

VENDAR NE ZA JEZIK

Polona: Pomisli, Ožbold, danes sem bila pri zdravniku na pregledu. Pokazati sem morala jezik, na to pa mi je predpisal sredstvo za okrepljenje.

Ožbold: Za božjo voljo! Pa menda ja ne za jezik!

MESTNA VZGOJA

Mali Jurček je šel z očetom v kino. Tam je videl, kako si Indijanci nekega divjega plemena barvajo obraze. Pa vpraša očeta: Čemu to delajo?

Oče: Barvajo si obraze predno gredo na vojni pohod, da pobijejo sovražnika.

Naslednji večer nenadoma priteče Jurček k svojemu očetu: Ata, ata, beži, kar najhitreje moreš, mama se pripravlja na vojni pohod!

LE ZA POL MINUTE

Gregor zagleda na kolodvoru Ribničana, ki se drži neznansko kisko in ga ves radoveden vpraša: Možakar, zakaj ste tako slabe volje?

Ribničan: Ah, preneumno, vlak sem zamudil le za pol minute!

Gregor: Le za pol minute! Pa se držite kot bi ga zamudili najmanj za eno uro!

PRI SPIRITISTIČNI SEJI

Vdova: Ali si ti moj možek?

—: Da.

Vdova: Si sedaj srečnejši, kakor si bil v življenju?

—: Sem!

Vdova: Pa kje si zdaj?

—: V peklú!

DVOJČKE JE RODILA

Stresač: Pomisli, jaz poznam žensko, ki je stara 75 let in je imela dvojčke.

Prhač: Beži, beži, to pa že ni mogoče!

Stresač: O pa! Imela jih je že pred 40 leti.

MAČEK NE LAJA

Brcar: Kako, psa ste prodali in sedaj imate mačko?

Krcar: Da, mačka ne laja, čc pridem pozno domov!

PO SVOJI GLAVI

Vehar: Kako se ti dopade moje stanovanje? Uredil sem ga popolnoma po svoji glavi.

Pehar: Pa se ti ne zdi, da je vse nekam prazno!

KAJ JE VSE POLITIKA!

Janez: No, Luka, ali si bral v časopisu ti-sto reč: Voda — izvor zdravja in bolezní?

Luka: Ne, Janez, jaz se pa ne mešam v politiko.

ZAKONSKA

Žena: Saj vem, da si me samo zato vzél, ker sem imela denar!

Mož: O ne, pač pa zato, ker ga jaz nisem imel!

MOČ RAZVADE

V mestu gori bogata vila. Gasilec, ki je nenadoma izginil, hoče na lestvo in skozi okno v gorečo hišo s skodelico kave v roki. Začuden ga ustavi tovariš: Kaj pa prenašaš? — Gospa pravijo, da ne vstanejo prej, dokler ne spijejo kave!

LJUBEZNI VOST

Janez: Micka, ali bo očetu prav, čc te pridem snubit?

Micka: Ni izključeno, ker oče in jaz sva skoraj zmeraj nasprotnega mnenja.

DRUG DRUGEMU

Janko: Tvoj oče je čevljar, pa imaš raztrgane čevlje!

Mihec: Tvoj oče pa je zobozdravnik, pa ima tvoj bratec samo tri zobe!

Vesel Božič in srečno Novo leto

željivo cenjenim gostom in odjemalcem:

NA-NA, gostilna pri Korlnu

LJUBLJANA

Tyrševa cesta št. 12

M. LEBAR

trgovina s klobuki

BREŽICE

A. & E. SKABERNĚ

LJUBLJANA

Mestni trg

IVAN VIDMAR

trgovina z mešanim blagom, zaloga razstreljiva in vseh lovskih potrebščin

BREŽICE

VIKO GRABNER

gostilna in trgovina

BREŽICE — (kolodvor)

KRISTINA KORENT

hotel Narodni dom

BREŽICE

MIHAEL LAPUH

trgovina z mešanim blagom

DOBOVA

IVAN ROZINA

barve in laki

LJUBLJANA, Tyrševa cesta 14

Semena za polje in vrt

nudi

SEVER & KOMP, Ljubljana

Gospodarska cesta 5

JOŠKO KRAMAR

trgovina

VODICE nad Ljubljano

IVAN SLADIČ

mesar

ŠT. VID nad Ljubljano

FRANC KOSMAČ

stavbeno podjetje

ZGORNJE GAMELJNE

pošta Št. Vid nad Ljubljano

ANTON KRATKY

gostilna

ŠT. VID nad Ljubljano

ANTON PODGORŠEK

krojaški mojster

SREDNJE GAMELJNE

S. J. ROZMAN

trgovina z mešanim blagom

ŠT. VID nad Ljubljano

ALOJZIJ MREŽAR

gostilna in mesarija

ŠT. VID nad Ljubljano

Hranilnica

in posojilnica

za Kandijo in okolico

r. z. s n. j.

Kandija - Novo mesto

sprejema vloge na hranilne knjižice in tekoči račun ter jih obrestuje po 3 in 4%. Daje kratkoročna posojila na tri mesece po 7%, v tekočih računih za dalje časa po 7½%. — Vrh vse hranilnične posle, promptno in najkulantneje ter se občinstvu na deželi in v mestu toplo priporoča

**Kmetska hranilnica in posojilnica
v Št. Vidu nad Ljubljano**

želi vsem članom, vlagateljem in prijateljem lep Božič in srečo v novem letu

*Vesele božične praznike
in srečno Novo leto*

želi svojim gostom in odjemalcem

Peter Šušteršič

vinska trgovina in gostilna
pri „Tomètu“

SENIČICA - MEDVODE

**SAVINJSKA POSOJILNICA
V ŽALCU**

registrovana zadruga z neomejeno zavezo

*želi vsem zadrugarjem in poslovnim
prijateljem*

srečno novo leto!

MENZA

LJUBLJANA, Kolodvorska ul. 8

nudi cenj. gostom VES DAN od 6. ure
zjutraj do 9. ure zvečer okusno, obilno
in ceneno hrano

KOSILO: juha, 2 prikuhi, goveje me-
so din 5.—, isto s pečenko ali moč-
nato din 7.50, isto s pečenko in
močnato din 9.50, brezmesna hrana
din 2.— do din 5.—.

VEČERJA: goveji ali telečji zrezki v
omaki, dunajski ali pariški zrezki
din 4.—, pečen rajžlec, dušeno meso
z makaroni, goveji ali telečji jezik
v omaki, klobase, pljučna pečenka,
piška v papriki itd. din 3.50. Žganci,
koruzni, ajdovi ali beli, dušen riž,
različni cmoki, kompoti, razne sola-
te din 1.50, mlečna jedila din 2.50,
močnata jedila din 1.— do din 2.—.

Hrano dostavljamo tudi na dom

ABONENTE SPREJEMAMO

*Vesele božične praznike
in srečno Novo leto*

*želi svojim cenjenim gostom
in se priporoča*

**Gostilna
„FIGOVEC“**

Franc Hočevar
Ljubljana

ZEDINJENA ZAVAROVALNICA D. D.
FILIJALNA DIREKCIJA V LJUBLJANI

Vam želi

uspehov in zadovoljstva

v Novem letu!

Vesel Božič in srečno Novo leto

HRANILNICA IN POSOJILNICA
Moravče

Vesele božične praznike in mnogo sreče v novem letu

želi svojim članom in odjemalcem

Kmetijska družba
r. z. z o. z.
V L J U B L J A N I

„Jugoslavija“

NAJVEČJA DOMAČA DELNIŠKA ZAVAROVALNA DRUŽBA

Zavaruje: življenje, požar, vlomsko tatvino, jamstvo, nezgode, transport, steklo, točo, avtomobile in živino.

Lastne palače in zgradbe v Ljubljani — Aleksandrova c. 11, Gosposvetska c. 4 in v Beogradu, Zagrebu, Osijeku in Petrogradu.

Pojasnila daje **Ravnateljstvo za Dravsko banovino v Ljubljani, Tyrševa c. 15 (Telefon 25-71)** in vse njegove podružnice in krajevna zastopstva.

Vesel Božič in srečno Novo leto

želi

Posojilnica v Mariboru

REGISTROVANA ZADRUGA Z OMEJENIM POROŠTIVOM

Kmetijski hranilni in posojilni dom

V L J U B L J A N I

želi

srečno in veselo Novo leto!

Ekonom

r. z. z o. z.

v Ljubljani, Kolodvorska ul. 7

(v lastni hiši)

Telefon interurban 25-06

Dobavlja vse deželne pridelke, kakor: pšenico, rž, ječmen, oves, koruzo, ajdo itd. **Mlevske izdelke:** pšenični zdrob, pšenično moko, rženo moko, ajdovo moko, koruzno moko, koruzni zdrob, pšenično in koruzno krmilno moko, pšenične otrobe, ješprenj, kašo. — **Poljske pridelke:** krompir, fižol, zelje, sadje, seno in slamo. **Stalna zaloga** vseh umetnih gnojil (rud. superfosfata, kalijeve soli, Tomasove žindre, nitrofoskala, apnena dušika, čilskega solitra itd.), cementa in drugo. —

Glavno zastopstvo za Slovenijo opekarne »Ilovac«, Karlovac, za vse vrste zidne in strešne opeke.

Kmetska posojilnica ljubljanske okolice

REG. ZADR. Z NEOM. ZAVEZO V LJUBLJANI, TYRŠEVA C. 18

Nove vloge vsak čas razpoložljive obrestuje po **4⁰/₁₀₀**
vloge proti odpovedi po **5⁰/₁₀₀**

ZA VSE VLOGE NUDI POPOLNO VARNOST. — Otvarja tekoče račune in izvršuje vse denarne posle. — Vlagajte svoje prihranke v najstarejši slovenski denarni zavod!